

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Ал жанында – миллет проектлени жашаугъа салгъанда право бузукълукъла этиуге къажарла магарла

Россейни Кьоркьуусулукъ Советни Секретары **Николай Патрушев** Ставропольеде Шимал-Кавказ федерал округда миллет кьоркьуусулукъ соруула жаны бла кенгеш бардыргъанды. Анга РФ-ни Президентини СКФО-да толук эркинлик келечини **Юрий Чайка**, Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков**, округну субъектлерини таматарлары, россей министрстволаны бла ведомстволаны келечилери къатышхандыла.

Миллет проектлени бардыргъанда право бузукълукъла этиуге къажарла амаланы тинтгендиле. Право сакълуула эм контроль-надзор органлагъа коррупция болумланы чыгъыуларына эм къырал, муниципал къуллукъланы жанларындан бузукълукъланы тыяргъа, миллет проектлени бардырылуугъа бёлоннген ырыскы бир жанына кетмезча къараргъа кесгин эсгертилгенди.

Саулай да СКФО-да 327 миллет проектни жашауда бардырган битеу кезиуге 500 миллиард сомдан артыкъ бюджет финансирование планнга салынылды. Аны бла байламлы толук эркинлик келечини

аппаратында финанс жалчытыугъа къарау эм ол борчлагъа бёлоннген ахчаны хайырланууну тинтиу къураылды.

Къараулагъа кёре регионлада миллет проектле уллу чурумлары болмагъанлай бардырыладыла. Субъектледе целевой кёрюмдюлене толтуруулары бийкидиле. 2020 жылгъа планда болгъан 1013 кёрюмдюден 839-су неда 82,8 процент толусуллай неда мардадан артыгы бла толтурулгъанды.

Бардырылган ишлени планларында эм эсеплеринде коронавирус жукъган аурууну жайылууна къажарла амаланы кийиртилгенлери тюрлениуле чыгаргъандыла. Чеклени

улене тешилгенлери Россей Федерацияны Президентини буйрукъларына тийишлиликде регионлада миллет проектлени толтурууларында терклики излерикидиле. Биринчиден, сёз «Демография», «Билим берюу», «Саулык сакълуу» миллет проектлени юсонден барады. Алада право бузукълукъланы ачыкълуу жаны бла жумушлада кюч эм контроль-надзор ведомстволаны ишлерини иги да тиргизилуулери излениркиди.

Юрий Чайканы айтханына кёре, субъектлени оюучуларына миллет проектлени бардыргъанда мониторингги, ачыкъланган право бузукълукъла

информацияны жыйууну эм тинтиуну жалчытырча, бузукълукъланы болдурмача, алгъадан эсгериле этилирча, ол жаны бла заран тошорюрге изленилени алгъадан биллип тыярча, терсликлери болгъанлай да жууапха тартырча эсгериле этилгенди.

Полпред субъектлени таматарлары регион проектлени тийишли тозетиулерине заманында къараргъа эм къырал контрактланы бюджет борчланы чеклеринде тохташдырыргъа кереклисине эслерин бургъанды.

КЪМР-ни Башчысыны
бла Правительствоусуну
пресс-службасы.

МУНИЦИПАЛ САГЪАТ

«Жамауатха тарихле угъай, керти жумушла керекдиле»

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** видеоконференция амал бла районлары бла шахарлары администрацияларыны таматарлары бла «муниципал сагъатны» бардыргъанды. Анда 2022 жылда Къабарты-Малкъарны 100-жыллыкъ юбилейин белгилеуге хазырланууну соруулары сююлгендиле.

Кенгешге Правительствону Председатели **Мусукланы Алий**, КЪМР-ни Башчысыны Администрацияны таматасы **Мухамед Кодзиков**, премьер-министрни биринчи орунбасарлары **Муад Куниев** бла **Сергей Горовов**, Правительствону таматасыны орунбасары **Марат Хубиев**, министрле, муниципал къураулулары

оюучулары да къатышхандыла.

Республиканы Башчысы Къабарты-Малкъарны 100-жыллыкъын белгилеу РФ-ни Президентини Указы бла къабыл кёрюлгенин эсгертенди. Аны себепли бу магъаналы байрам бийик даражада белгиленирге керекди.

Кенгешде федерал эм республикалы проектле жашауда къалай бардырылгъанды, КЪМР-ни ёмюрюк юбилейини планыны чеклеринде ишлетирге белгиленген социал объектлени къурулушлары не халда болгъанлары сююлгенди.

Марат Хубиев докла-

дында 2021-2022 жыллада 5 культура объект ишлетилликлерин, ючюсюнде жангыртуу, 30-сунда тынгылы ремонт, энтта 38-синде уа тапандыруу жумушла бардырылукъларын, къалгъанларыны ырыскы-техника базалары игилендирилликлерин билдиргенди. Ол санда Къырал концерт зал, Жашил театр, «Спартак» стадион, Къуиланы Къайсын Эл-Тюбю элде ююю, Прохладныйде, Терекде, Нарткъалада, Майскийде, Тырнауаузда, Кенже, Заречное, Жемтала элде маданият юйле жангыртылукълары, Литература музейни мекамны тапандырылукълары.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Ата журтну кьоруулаучуну кюню бла Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну АЛ Г Ы Ш Л А У У

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!
Битеу журегимден сизни Ата журтну кьоруулаучуну кюню бла алгышлайма!

Бу байрам кюн жашауларын аскер къуллукъга жоралаган, къыралны адамларыны кьоркьуусулукъларын эм тынчыкъларын жалчытхан Ата журтубузну кертичи инсанларын белгилейбиз. Биз россей армияны эм флотну жигитлик тарыхлары, ёз жерибизни азатлыгын эм жалынчакъсызлыгын ышангылы кьоруулагъан аскерчилени тёлюлерини кишилликери бла ёхтемленибиз.

Энчи ыспасны уа уллу Ата журт урушну ветеранларына этебиз. Къыралыбызны бююннгю эм келлик заманда кьоруулаучуларына аланы батырлыкълары чынты патриотлуккуну, берген антларына эм аскер борчха кертиклени ююлсюю болгъанлай турлукълары.

Жигитлик тарыхыбызга хурмет этиу, къыралны кьоруулануу кючюн ёсдюрюу жаны бла амалла, кеп миллетли Россейни халкыны бирлиги эм иш кёллюю Ата журтубузну эм ёз Къабарты-Малкъарыбызны монгукъларыны эм жашнауларыны мурдорларыча сакъланганлай турлукъларына ийнанама.

Сизге жетишимле, кийик саулык, мамырлык эм эсенлик тежейме.

Билдирюу

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны эслерине

2021 жылда 25 февральда Къабарты-Малкъарны Парламентини кезиулу жыйлыуу боллукъду. 10:00 сагъатда башланарыкъды.

КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Жазыпыу - 2021

Биринчи мартдан алып башларча

Багъалы шухъла!
Бир тюрлю сылтаула бла сиз «Заманнга» жазылалмай къалгъан эсегиз, къайгъыр-маз, болумну тюзетирге онг барды. Жыйырманчы февральгъа дери бу магъаналы жумушну тамамландырсагъыз, ана тилибизде чыкълан газет сизни юююгюзге тюз биринчи мартдан келип башларыкъды.

Тёрт айгъа жазылууну багъасы –
486 сом 70 капек.

Бизни индексбиз – П 5893

ИШЧИ БАРЫУ

Элбрус районда табийгъат кючден тюшген хатаны терк кетерирге буюрулгъанды

Казбек Коков Элбрус районда болгъанды. Анда кюнню тапсыз болумларыны хатасындан журтлагъа тюшген заранланы кетериу ишле бардырылады. Ал-

табийгъат байлыкъла эм экология министр Шауаланы Илияс, курортла эм туризм министри Мурат Шогенцуков, «Элбрус» курортну таматасы Бек-

посёлкада, Тегенekli, Байдаево элде экинчи кюн окъуна суу, газ эм ток беруу жангыдан башланганын, жолла къар тебеледен тазаланганынлары

ры жалчытылыннганы, къонакъ юйле толу болгъанларын, республиканы къонакълары кюнню тозелирин сакълагъанларын билдиргенди.

Казбек Коков жолланы болумларына, табийгъат болумладан заран тюшген объектеге къарагъанды. Алгъын а ол халны тинтирге буюрган эди, администрацияны таматасы опретив информацияны билдиргенди. Республиканы онучусу Правительствого салыннган хатаны кетерира изленген ахчаны бёлюрге буюрукъ бергенин айтханды. «Керек ырыскы берилликди, бусагъатда бек башы табийгъат болумладан тюшген къыйынлыкъланы терк кетериудю», - деп чертгенди Казбек Валерьевич.

Ол кюн окъуна Казбек Коков Залийханланы Къаншаубий бла кенгеш бардыргъанды. Анда муниципал районну социал-экономика айныуу, 2020 жылда бардырылгъан миллет проектлени эсеплери эм келик кезиуде айнытуу планла сюзюлгендиле.

гъын республиканы онучусу Правительствого Элбрус районна не жаны бла болушлукъ тапдырырга буюрган эди.

Казбек Коков Элбрус муниципал районну жержерли администрациясыны таматасы Залийханланы Къаншаубий, Россей МЧС-ни КъМР-де Баш управленийасыны начальниги Михаил Надежин,

каланы Хыйса, элени администрацияларыны онучулары бла тюбешгенди.

Районна жоучулукъну чегинде табийгъат болумладан тюшген хаталаны уллулукълары, аланы кетериу жаны бла амалла сюзюлгендиле. Район муниципалитетни администрациясыны таматасы Тырныаузда, Элбрус

айтханды. «18 январьда бийик хазырлыкъланы нызамы кийирилгенди, насыпха, адам ачымагъанды, табийгъат болумладан тюшген заранланы уа кетерликбиз», - дегенди Залийхан улу. Мурат Шогенцуков регионну онучусуна мында солугъанла кюнню халы ючюн кетип къалмагъанларын, аланы къоркъуусулукъла-

Миллет проектлени бла кырал программаланы толтурулулары тынзылы тинтилгендиле

Элбрус районна жоучулукъну кезиуонде КъМР-ни Башчысы Казбек Коков районну жержерли администрациясыны таматасы Залийханланы Къаншаубий бла тюбешюде миллет проектле эм кырал программала бытыр къалай толтурулгъанларын, быйыл тамамларга белгиленген жумушланы сюзгенди.

Бытыр «Билим беруу», «Демография» миллет проектлени эмда «КъМР-де билим берууну айнытуу» кырал программаны чеклеринде Кенделенде Энейланы Т.М. атлы орта школда спорт залда тынгылы ремонт бардырылгъанды, Дотулан А.Ж. атлы школну экинчи корпусу жангырылгъанды, Терс - Корлда сабий сад ишленгенди.

Жержерли бюджетден бёлюнген ахчага Былымда Ахматланы А.М. атлы орта школда модуль котельна ишлетилгенди, Нейтринода орта школну жылытуу системасы тап халга келтирилгенди, Тырныаузда Совет Союзну Жигити Кузнецов В.Г. атлы 6-чы номерли школну башы алышыннганды, билим берууну «Точка роста» аралары орнатылган мекемла тапандырылгъанды, керекли мебель алыннганды.

Искусствону сабий школларында модернизацияны программасыны чеклеринде Тырныаузда Абайланы С-Б. атлы школда тынгылы ремонт этилгенди. «Культура» миллет проектни болушлугу бла Кенделенде 400 адамгъа Маданият юй жангырылгъанды. «Спорт – жашауу жорутуу» регион проектни чеклеринде уа Былым эм Элбрус элде кеп функциялы оюн майданла кыралгъанды, ол санда саурукъ сакълау

комплекслери бла.

«Тынчлыкълы шахар болумну кырау» программада белгиленгеннича, 2020 жылда Тырныаузда, Эбрусда, Былымда кеп къатлы юйлени 7 арбазы тапандырылгъанды, Кенделенде адамла бирге солугъан жер жангырылгъанды. «Таза суу» регион программаны хайырындан а Элбрусда осал халга келген суу быргыла алышыннгандыла – 3,9 километр.

Федерал, регион эм муниципал ахчага эм жержерли бюджетлени болушлугу бла Тырныаузда, Лашкутада, Бедикде жолла тынгылы жангырылгъандыла, Кенделенде жол, Огъары Бахсанда, Тегенеклиде, Гара сууланы эзенинде кепюрле тапандырылгъандыла. «Прохладний-Баксан-Элбрус» трассада Тырныауздуну, Бедикни, Огъары Бахсанны, Элбрусну тийрелеринде жазгъаланы кючлеу жумушла да толтурулгъандыла. Битеу да бирге миллет проектлени бла кырал программаланы жашауда бардырыуа Элбрус районда 2020 жылда 135,8 миллион сом къоратылгъанды. Быйыл да социал магъаналы жумушланы тамамларга белгиленгенди.

«Тынчлыкълы шахар болумну кырау» программага тийишлиликде, Тырныаузда, Элбрусда, Былымда энтта төрт арбаз, Кенделенде жамауат бирге жыйылган бир жер жангырылгъандыла. «Таза суу» регион программасына кере, Лашкутада суу быргылыны 4 километри, Кенделенде уа 4,3 километри жамалыкълдыла. Тырныаузда, Огъары Бахсанда, Былымда суу быргылыны жангыртуу жаны бла проект-смета

документле кырал экспертизадан ётоп, къабыл кёриюлгендиле. Жуукъ кезиуде уа Тырныаузда, Кенделенде, Былымда, Бедикде суу быргылыны иглендириуу жаны бла проектни хазырларга белгиленеди. Тырныаузда артезиан скважинала ишлетирге мурат да барды.

«Билим беруу» миллет проектни эм «Билим берууну айнытуу» кырал программаны болушлукълары бла Тырныауздуну 3-чо номерли школунда спорт зал жангырыллыкълды, Огъары Бахсанда уа сабий садны ясли къауумуна мекем ишлениркиди (40 сабийге). «Къабарты-Малкъарны культураны» регион программаны чеклеринде аскерчилени къабырлары тап халга келтирилликдиле, Тырныаузда «Эсгеринуо майданы» эсгертеме къазауатда жоюлгъанланы атлары жаздырыллыкълдыла.

«Къоркъуусуз эм квалитетюу жолла» миллет проектте белгиленген жумушлагъа тийишлиликде Кенделен-Кюнбатыш Къан жол (6,9 км), Кенделен-Солнечный (2,66 км) жоллада асфальт алышыннырыкъды, Кенделенде социал магъаналы объектлени тийресиуде муниципал жолла да тап халга келтирилликдиле. «Эллине комплекс айнытуу» кырал программасына кере уа 2021 жылда Кенделенде Хаймашинская орамда асфальт алышыннырыкъды, ол санда кепюр да жангырыллыкълды.

Тюбешюде Элбрус тийреси тау лыжа туризмни арасына бурулуруга кереклиси чертилгенди. Аны айнытууга Россейни Правительствосу жуукъ кезиуде 7 миллиард сом бёллюго белгили этилгенди.

Видеоконференция

Ырыскыны инфраструктураны кыраууга хайырланьрга тохташдырылады

Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков Москвада видеоконференция нызамда Россей Федерацияда Регионланы айнытуу жаны бла правительстволу комиссияны кенгешине къатышханды. Ол Марат Хуснуллинни башчылыгында бардырылгъанды.

Жыйылыуда инфраструктура себеплик бла инвестиция проектлени регионлада бардырылуу соруулага къаралгъанды, ол санда жашуу журтла фондну суюеге белгиленген тийрелени инженер хазырлыкъларына эм ол борчлагъа кредитлени реструктуризациясына да. Сёз 2020 жылда октябрьде РФ-ни

Правительствосу къабыл этген жангы механизмни юсюнден баргъанды, анга кере регионла бюджет кредитлери ючюн борчларындан эркин этилдиле.

Эркин этилген ахчаны регионла жангы инвестиция проектлени инфраструктураны кыраууга жиберилликдыла. Къабарты-Малкъарда реструктуризацияны эсебин кере жыл сайын 870 миллион сом эркин этиликди, ол ырыскы регионда къалыкъды. Аны регионда инвестиция проектлени бардыргъанда инфраструктураны кыраууга хайырланьрга белгиленеди.

«Жамауатха тарихле угъай, керти жумушла керекдиле»

Ахыры. Аллы 1-чи бетеди.

Юбилейни чеклеринде Нальчикде спортну пятиборье турлюсю бла кюреширча комплекс, Прохладнийде бла Кубада школла ишлениркидиле. Саулукъ сакълауу биринчи бёлюмлеринде модернизация жумушланы чеклеринде 12 учрежденида тынгылы ремонт бардырыллыкълды, юч жангысы ишлениркиди.

Культура министр Мухадин Кумахов белгили этгенича, КъМР-ни Кыраллыгына жораланып, культура жыйылыула, Москвада уа Къабарты-Малкъарны культураны кюнлери боллукълдыла. Бююнлюкде министерство ол жаны бла тийишли келишимле этеди.

Кенгешине ахырында Казбек Коков республиканы 100-жыллыкъ юбилейине хазырланууну соруулары бла бирге миллет проектле жашауда къалай бардырылгъанлары бошдан сюзюлмегенин чертгенди. КъМР-ни Башчысы республиканы кыраллыгыны мындан ары айныуу инсанланы къолайлыкъларын ёсдюрюу бла байламлы болгъанын белгиленгенди: «Бююнлюкде миллет проектле, Россейни Президентни салган миллет

борчла, биринчиден, инсанларыны ырахматлы жашауларын кыраууга бурулуудула.

Ала жалан тарихле туююлдиюле. Адамлага тарихле керекмейдиле, керти ишле керекдиле. Миллет проектле берген онгланы толусунай хайырланьрга, аланы белгиленген болжаллада алга тамамларга борчлубуз. Республикада жашуу болумну иглендирирге тийишлиди: адамла ариу жасалган борчлубуз. Республикада кыраллыгына чыгъарча, тюз жолла бла барырга, битеу керекле бла жалчытылыннган поликиникага кирирча.

Битеу бу жумушланы терк тамамларга керекди – Къабарты-Малкъар кыралгъанлы 100-жыллыкълга. Биз заман бла бирге айнырга борчлубуз. Барыбыз да бирге келишюкюкде, бириккен республикада жашарга тийишлибиз».

- Дагъыда айтырыгымын, иште тири къошулугъу, жетишмеген затланы ачыкълагъыз. Хар муниципалитетни да байрам жумушланы планы болурга керекди. Хар не да бизни къолубузды. Аны анылап, къалай ишлеригизни тийеиме, дегенди республиканы онучусу.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Парламент

Партия фракциялары арасында —
хайырлы байламлыкыла

КъМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова** РФ-ни Къырал Думасыны Билим берюу эм илму комитетини башчысыны орунбасары, ЛДПР партияны фракциясыны депутаты **Максим Зайцев** бла ишти тобушу бардырганды. Татьяна Борисовна къонакны законла чыгарыучу органы структурасы бла шагъырей этгенди, битеу партия фракциялары арасында хайырлы байламлыкыла кыралгандыларын чертгенди, ол санда ЛДПР-ни бөлүмү бла да.

- Хар партияны да кесини программасы барды. Соруулагъа кез къарамыбыз бирди берча туйолду. Ол да тюзду, ушакъны кезиунде тюзлюк ачыкъланды. Сёз хайырлы, профессионал предложениевланы юслеринден баргъанда, аланы къабыл кёрюрге хазырбыз, дегенди ол.

Тубешиуде КъМР-ни депутатларны федерал законлары жарашдырыуда ишлерини юсюнден айтылганды.

Къырал Думаны депутаты КъМР-ни Парламентини билим берюу, илму эм жаш тёлуюно ишлери жаны бла комитетини башчысы **Нина Емузова** бла да тубешгенди. Ала билим берюуде юйретуу жумушлары кырау жаны бла федерал законларыны сюзгендиле, школчуланы жылы аш-суу бла жалчытыуу, саулыклары осал сабийлени окъутуу амалларына къарагандыла.

Максим Зайцев парламентрийлеге тынгылы ушакъ ючюу ырызлыгын айтханды эмда мындан ары да байламлыкыла хайырлы боллукларына ышангандын чертгенди. Тубешиуге КъМР-ни Парламентини Урунуу, социал политика эм саулык сакълау комитетини башчысын орунбасары, ЛДПР-ни фракциясыны башчысы **Владимир Безгодько** да къатышханды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Саулык

Коронавирустан ауругъан саусуланы багыуда донор плазманы хайырларыкъдыла

Къабарты-Малкъарны госпитальларында коронавирустан ауругъан саусуланы багыуда донор плазманы хайырларыкъдыла, аны регионда жашагъан COVID-19-дан сора аякъланган инсанла береди. Ауруп иги болгъан адамлардан плазманы алыу бөлүм КъМР-ни Саулык сакълау министрствосуну къан берген станциясына ачылганды. Ведомство 30 миллиондан артыкъ сомгъа тийишли оборудованины сатып алганды.

Учрежденида плазманы жарашдырыу кыралганды, коронавируста къажуу плазманы банкында 32 доза барды, аны 17 донордан алгандыла. Коронавирустан ауруп аякъланган пациентле плазманы донорлары болуу ючюу ала бир неча излемге тийишли болуу гъа керекдиле: жыл сан 18-55, анамнезде COVID-19 аурууу кётюргенлерин белгилеген шарт, IgG эм башха изотип энчи антителаланы бийик титрлери.

- Аллай плазманы кыуоюну юсюнден оюнуу консилиум этеди. Коронавирусту хорлагъан адамлары къанларыны плазмалары санда-чархда уллу бузуклыкыла чыгаргъан

аурууу къыйын тюрлюперине жарамайды, аны профилактика амалча да хайырланмайдыла. Медицина буюрулууу жыланда врач тохташдырыгъа керекди, саусузу энчи ышанларына кере, - дейди КъМР-ни Минздравыны къан берген станциясыны таматасы **Еденланы Дина**. - Коронавирустан къыйналгъан саусулагъа плазманы донору болуу ючюу бизни регистратурабызгъа сёлеширге тийишлиди, анда ишленген бу жумушу къалай этерге боллугъун эм излемленди анылатырыкъдыла.

КъМР-ни саулык сакълау министри **Рустам Калибатов** пандемия башлангандан бери регионда специалистле коронавирусу жукъгъан ауруудан къыйналгъан саусулагъа болушлукъ тапдырыгъа алчы сынамаланы тинтгенлерин эм кийиргенлерин белгилейди. Энди станция жангы оборудование бла жалчытылынганлы себепли быллай саусуланы багыуда коронавирустан ауруп иги болгъан неда вакцина салынган адамлары къанларыны плазмасы да хайырларыкъды.

ДОКУМЕНТЛЕ

«Къабарты-Малкъар Республиканы прокуроруну къуллугъуна кандидатураны къабыл кёрюуну низамыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законун кычюн тас этгенге санауу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **БЕГИМ** этеди:

1. «Къабарты-Малкъар Республиканы прокуроруну къуллугъуна кандидатураны къабыл кёрюуну низамыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законун кычюн тас этгенге санауу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну къабыл кёрюрге.
2. Белгиленген Законуну къол салырга эм халкъгъа туура

этерча Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына жиберирге.
3. Бу Бегим аны къабыл кёрген кюнден башлап кючюне киреди

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели **Т. ЕГОРОВА**

Нальчик шахар, 2021 жыл 28 январь, №266-П-П

«Къабарты-Малкъар Республиканы прокуроруну къуллугъуна кандидатураны къабыл кёрюуну низамыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну кычюн тас этгенге санауу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы ЗАКОНУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти 2021 жылда 28 январьда къабыл кёргенди

интернет-порталы (www.pravo.gov.ru).

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2021 жыл 9 февраль, №1-Р3

«Къабарты-Малкъар Республиканы прокуроруну къуллугъуна кандидатураны къабыл кёрюуну низамыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2002 жылда 9 июньда чыгарылган 38-Р3 номерли Законуну кычюн тас этгенге санауу (Право информацияны официальный

«Торгла бардырылмагъанлай аланы орнатыргъа (жашауда бардырыргъа) жер юлюшлени ортакъгъа берирча эркинлик болгъан социал-маданият, коммунал-турмуш объекте, уллу инвестиция проекте тийишли болуругъа изленген ышанланы тохташдырыуу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 4-чю статьясына тозетиуле кийриуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **БЕГИМ** этеди:

1. «Торгла бардырылмагъанлай аланы орнатыргъа (жашауда бардырыргъа) жер юлюшлени ортакъгъа берирча эркинлик болгъан социал-маданият, коммунал-турмуш объекте, уллу инвестиция проекте тийишли болуругъа изленген ышанланы тохташдырыуу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 4-чю статьясына тозетиуле кийриуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну къабыл кёрюрге.

2. Белгиленген Законуну къол салырга эм халкъгъа туура этерча Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына жиберирге.
3. Бу Бегим аны къабыл кёрген кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели **Т. ЕГОРОВА**

Нальчик шахар, 2021 жыл 28 январь, №270-П-П

«Торгла бардырылмагъанлай аланы орнатыргъа (жашауда бардырыргъа) жер юлюшлени ортакъгъа берирча эркинлик болгъан социал-маданият, коммунал-турмуш объекте, уллу инвестиция проекте тийишли болуругъа изленген ышанланы тохташдырыуу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 4-чю статьясына тозетиуле кийриуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы ЗАКОНУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти 2021 жылда 28 январьда къабыл кёргенди

«д» белгиленген жерлени жер юлюшлени битеулю кенгликери 10 гектардан аслам болмагъан эл молк маганалы жерлени хайырлангъан проектлени бардырыгъа».

2-чи статья

Бу Закон аны официал халда басмалагъандан сора он кюн озуп кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2021 жыл 9 февраль, №2-Р3

1-чи статья
«Торгла бардырылмагъанлай аланы орнатыргъа (жашауда бардырыргъа) жер юлюшлени ортакъгъа берирча эркинлик болгъан социал-маданият, коммунал-турмуш объекте, уллу инвестиция проекте тийишли болуругъа изленген ышанланы тохташдырыуу юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2015 жылда 16 январьда чыгарылган 44-Р3 номерли Законуну (Право информацияны официальный интернет-порталы (www.pravo.gov.ru) 4-чю статьясыны 1-чи пунктун быллай маънада «д» подпункт бла толтуругъа:

Къабарты-Малкъар Республикада школгъа дери билим берген билим берюу программаны бардыргъан къырал эм муниципал билим берюу организациялада 2021 жылда сабийлеге къарагъанлары ючюн ата-ана тёлуюно эм кёп (максимальный) ёлчечин тохташдырыуу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну БЕГИМИ

2021 жыл 8 февраль,

Нальчик шахар,

№13-ПП

«Россей Федерацияда билим берюуну юсюнден» 2012 жылда 29 декабрьда чыгарылган 273-ФЗ номерли Федерал законуну 65-чи статьясыны 4-чю кесегине, Къабарты-Малкъар Республиканы «Билим берюуну юсюнден» 2014 жылда 24 апрельда чыгарылган 23-Р3 номерли Законуну 5-чи статьясыны 17-чи пунктун тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу бегим этеди:

1. Къабарты-Малкъар Республикада школгъа дери билим берген билим берюу программаны бардыргъан къырал эм муниципал билим берюу организациялада 2021 жылда сабийлеге къарагъанлары ючюн ата-ана тёлуюно эм кёп (максимальный) ёлчечин бу бегимге прилагиягъа кере тохташдырыгъа.

Къабарты-Малкъар Республикада школгъа дери билим берген билим берюу программаны бардыргъан къырал эм муниципал билим берюу организациялада 2021 жылда сабийлеге къарагъанлары ючюн ата-анала тёлуюно эм кёп (максимальный) ёлчечи

№ п/п	Муниципал району, шахар округну аты	Айгъа ата-ана тёлуюно эм кёп (максимальный) ёлчечи
1.	Бахсан муниципал район	1123
2.	Зольск муниципал район	1181
3.	Лескен муниципал район	1181
4.	Май муниципал район	886
5.	Проходна муниципал район	886

6.	Терк муниципал район	944
7.	Урван муниципал район	1535
8.	Чегем муниципал район	1181
9.	Черек муниципал район	1040
10.	Элбрус муниципал район	944
11.	Нальчик шахар округ	1299
12.	Бахсан шахар округ	1299
13.	Проходна шахар округ	1036

КЕЛИШИМ

Шимал Кавказда экотуризмни айнытыугъа болушлукъ

«Шимал Кавказы курортлары» бла «ПосетиКавказ» фонд Орус география общество бла бирге ишлеуно юсюнден келишимни къабыл кѳргендиле. Аны юсюнден бизге «Шимал Кавказы курортлары» пресс-службасындан билдиргендиле.

Юч жанлы келишим дуняда эм тамата география обществону сынаун Шимал Кавказда экотуризмни айнытыуда хайырланьырга себеплик этериги белгиленеди. Аны чеклеринде экология жауу жолланы жангыртыргъа эмда Шимал Кавказы курортлары, регионда турист маршрутлары Интернетде кенг белгили этиу жаны бла жумушланы тамамларгъа белгиленеди.

Дагъыда энчи экономика зоналаны айнытыу, СКФО-ну

регионларында турист маршрутлары стратегиясын хазырлау, экология, саулукъ сакълау-багъыу туризм жаны бла стандартланы жарашдыруу, тѳгерекдеги къудуретни болумун сызюу, экосистеманы тинтиуну къурау жаны бла мадарла тамамланьлыкъдыла.

- Орус география обществону Шимал-Кавказ федерал округну битеу субъектлеринде бѳлюмлери бардыла. Аны экспертлери регионда туризмни жангы даражагъа чыгарыргъа болушурукъдула. Бютонда илму эм билим беруу жаны бла иш магнаналды. Бизни быллай сынаулу, кючлю партнѳрларыбыз боллукълары куюандырады, - дегенди келишимни юсюнден «Шимал Кавказы курортлары» компанияны башчысы **Хасан Тимижев**.

- Планла кѳпдоле. Алгъа Минги тауну тийресинде бла Архызда экология маршрутланы тапландыруудан башларгъа белгиленеди. Сезонланы араларында, жайда къонакъланы кѳбейтирге тийишлиди. Алай бла курортлагъа туристле сау жылны келирча этилликди, - дегенди «ПосетиКавказ» фондну башчысы **Алексей Хлопов**. Документде белгиленгенгенича, гидле, къонакъбайлыкъ жаны бла специалистле окутулукъдула, «Шимал Кавказы курортлары» эм «ПосетиКавказ» брендлени россейли эм халкъла аралы турист рынокда белгили этиу жаны бла жумушла да толтурулукъдула.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Къадапыу

Жюзден артыкъ техника къошуп

Бу кюнледе аслам къар жаугъаны ючюн жолланы букъаудан къысып, курт басып, машиналаны жюрююне кѳп чырмау чыкъгъанды. Федерал трассалагъа къарагъан «Кавказ» управленианы юч жюзге жууукъ специалисти кече-кюн демей къармашуудадыла.

Бизни республикада эмда къоншу регионлада тазалау ишледе эки жюзден артыкъ энчи техника хайырланьылады. Ала бары да «Дортранс-навигация» навигация-контроль системагъа къошулдула. Бир кюннге жети минг тоннадан артыкъ юзmez эмда кючлю туз жайылгъанды. Шимал Осетияда талай участкаладан къалгъан жерледе машиналаны жюрююне чек салырмагъанды.

Управленианы келечилери жоллада болумну дайым тингентлей турадыла Ол умутда жер-жерледе метеостанцияла хайырланьыладыла.

Диспетчер служба ГИБДД, МЧС, Гидрометеорология ара бла да байламлыкъда ишлейди. Жолгъа машина бла чыкъгъан водителъеге сакъ болугъуз дейдиле, сорур неда айтыр затыгъыз болса +7 (8793) 33-11-59 номерге сѳлеширге чакъырадыла.

УЛБАСЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

ОПЕРАТИВ ШТАБ

Жеринден тепдирилген эки пункт да ишлейди

КъМР-де коронавирусну профилактикасы эм аны жайлыууна къажар регион оператив штабдан белгили этгенлерича, пандемияны аллындан бери республикада вирусдан 20 331 адам ауругъандыла. Тюнене ол 76 инсанда ачыкъланганды.

Тийишли багъыудан сора 19 мингден аслам адам сау болгъандыла (ол санда тюнене - 75 пациент). Бююнлюкде медицина болушлукъ берилгенле мингден азайгъандыла - 969 адам. Жарсыугъа, бу къыйын аурууну кѳторалмай ауушханланы саны юч жюз бла жарымдан озгъанды - 359. Тюнене вирус бир адамны жашаун юзгенди.

Коронавирус КъМР-де жайлыуу башлагъандан бери 436,0 мингден аслам тест бардырылгъанды (бир кюннге - 1289 тинтиу). Госпитальда 456 пациент бардыла, аланы арасында тест коронавирсу ауруу жуукъгъанын ачыкъламагъанла да. Реанимация бѳлюмде 51 саусуз турадыла.

COVID-19 жуукъгъанла бююнлюкде 5 медицина учреж-

денияда багъыладыла. Алада 736 саусузгъа жер барды.

КъМР-ни Башчысыны буйругъу бла уа пандемия бла байламлы кийирилген бир-бир чекле кетерилип башлагъандыла. Ол а коронавирсу бир кюннге жуукъгъанланы, ауругъанланы саны азайгъаны бла байламлыды. Алай бла кафеде, ресторанлагъа кече 23 сагъатдан эрттенликде 6 сагъатха дери ишлерге эркин этилгенди.

Алай жыйылулагъа, байрамлагъа 50 адамдан кѳпню чакъырыргъа энтта жарамайды. Дистанциялы халда ишлегенле урунуу жерлерине къайтыргъа боллукъдула, алай 65 жылдан таматала, ауруулары юслеринден кетмегенле энтта бир цеуизно юйлеринден ишлерикдиле. Алагъа юйден тышына чыкъмазгъа низам сакъланады.

Республикада иммунизация жумушла андан ары бардырыладыла. Энди уколну жеринден тепдирилген эки пунктда салдырыргъа онг барды. Бу солуу кюнледе ала Нальчикде

Абхазия майданда эмда «Вестер-Гипер» тюкени аллында ишлерикдиле.

Вакцинаны салдырыргъа сыйген адамны саулуугъун врач тинтирикди. Укол этерге чырмаула жокъ эселе, анга «Спутник-V» дарман салынырыкъды. Вакцина битеу жорукъла толтурулуп сакъланганын айтырчады. Алай бла укол этдирирге сыйгенини биргесине паспорт, медицина полиси эмда СНИЛС-и болургъа керекди.

Россейде бир кюннге COVID-19 вирус жуукъгъаны саны азайып барады. Тюнене ол 13,4 минг адамла ачыкъланганды. Пандемияны аллындан бери къыралда 4,1 миллион адам ауругъандыла. Бююнлюкде андан 3,6 миллион адам сау болгъандыла, бир кюннге - 18,6 минг пациент. Аурууну кѳторалмай, 82,3 минг адам ауушханды, ол санда тюнене - 470 саусуз.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Бушуу

ТХАГАЗИТОВ
Зубер Мухамедович

Къабарты-Малкъар Республикагъа уллу бушуу сынаргъа тюшгенди. КъМР-ни халкъ поэти, Россейни Жазуучула союзуно келечиси, белгили къабарты жазуучу эм жамауат къуллукъчу Зубер Мухамедович Тхагазитов дунясын алышханды.

Зубер Тхагазитов 1934 жылда 23 сентябрьде Терекде туугъанды. 1960 жылда КъМКЪУ-ну тарых-филология факультетин бошагъандан сора республикалы «Советская молодѳжь» газетде ишлеп башлагъанды. 1965 жылда газетни бѳлюмюно таматасы болгъанды. Ызы бла «Ошмамахо» журналны баш редакторуну къуллугъна салынганды, КъМР-ни Жазуучула союзуно правленини жууаплы секретарына айырылгъанды.

1974 жылда аны республикада Китапланы сыйгенлени битеуроссей обществосуна тамата этгендиле, 1987 жылда уа КъМР-ни Жазуучула союзуно правленини председателине айыргъандыла.

Зубер Тхагазитов чыгъармачылыкъ иши бла кесини устазларыны, юйретичюлерини - Али Шогенчуковну, Алим Кешоковну, Бетал Куашевни - тийишли сохталары болгъанын кѳргюзтгенди. Ол белгили сѳз усталаны дерслерин терен ангылап, аны бла бирге орус назмуучу классиклени чыгъармаларындан, халкъны кѳлдэн чыгъармачылыгындан билим да, илхам да алып, кесини поэзия фахмусун тюз хайырлана билгенди.

Ата журтха сыймеклик, анда бола тургъан ишлеге кѳз къарам, игини бла аманны чеклерин билиу дегенча темаладан къуралгъанды аны поэзиясы. Ол нени юсюнден жазса да - туугъан жерни, Уллу Ата журт урушда совет адамла этген жигитликини, жашауу бла ѳлюмюно, табийгъатны бла сыймекликини - бек башына адамны этимликени, иги ишлерини, бу жерге нек келгенини юсюнден айтханды.

Зубер Мухамедовични биринчи китабы «Таугъа ѳрлей» деген аты бла 1960 жылда чыкъгъанды. Аны ызындан къабарты, орус тилде да отуздан артыкъ назмуу жыйымдыгы басмаланганды. Ала къабарты

адабиятха жангы къабарты лириканы устасы келгенин белгилегендиле. Аны назмулары Россейни, тыш къыралланы тиллерине кѳчюрюлгендиле.

Поэт кеси да россей эм дуня поэзияны усталарыны чыгъармаларын къабарты тилге кѳчюрюуге кѳп къарыу салгъанды. Аланы араларында бек уллу чыгъармала бардыла: А. Пушкинни «Евгений Онегин» назму романы, Ш. Руставелини «Къаплан тери кийген батыр» поэмасы.

Зубер Мухамедович дагъыда алаамат публицистиканы авторуду. Ол къабарты адабиятны, ана тили да айнытыугъа, билим эм китапла жаргъа, жаш тѳлюно юйретирге, ызындан келген къалам къарындашларын таукел этерге къолундан келгенича кюрешгенди.

Зубер Тхагазитовну чыгъармачылыкъ эм жамауат ишлери бийик багъагъа тийишли болгъандыла. Аны «Къабарты-Малкъар Республиканы аллында къыйыны ючюн» эмда Сыйлыкъны орденлери, Къабарты-Малкъар Республиканы бла Кюми Республиканы сыйлы къагъытлары бла саугъалагъандыла. Ол «Къабарты-Малкъарны халкъ поэти» деген сыйлы атха, Къабарты-Малкъар Республиканы Къырал саугъасына эм Къабарты-Малкъарны Комсомолуну саугъасына тийишли болгъанды.

Къабарты-Малкъарны керти инсаны, белгили поэт, алаамат адам, чынтты патриот Зубер Мухамедович Тхагазитовну юсюнден жарыкъ эсгериле бизни жюреклерибизде ѳмюрлеге сакъланырыкъдыла.

Коков К.В., Егорова Т.Б., Мусукланы А.Т., Макоев Т.Э., Кодзоков М.М., Алъгудов Ю.К., Амшорова Ф.К., Атталаны Ж.Ж., Ахохов Т.Б., Беппайланы М.А., Беппайланы С.У., Бердов Х.А., Бифов А.Ж., Геккиланы З.Д., Геляхланы А.С., Говоров С.А., Губин Г.С., Дадов М.А., Жанатайланы С.А., Жигатов А.А., Залийханланы М.Ч., Зумакъулланы Б.М., Зумакъулланы Т.М., Канокан А.Б., Кануникан А.Д., Карданов М.Н., Кармоков Х.М., Коков Ю.А., Кумалов З.М., Кумахов М.Л., Кунижев М.А., Марьяш И.Е., Нахушев З.А., Рахайланы А.И., Сохроков Х.Х., Таов П.К., Татув К.Б., Темирканов Г.Ж., Тхагазитов Ю.М., Улбашланы М.М., Федченко Л.М., Фирова М.Д., Хашхожев А.Б., Хаупа Д.К., Хафиц М.М., Хубиев М.Б., Шибузхов Б.Д., Шинкарева Н.П., Шагошев А.Л.

Тууган жерлерине сүймөкчү – алагы аталарындан көчкөн кылык

Тууган жерин кыруулау – ол усталык тойлодо, жүрөк талпынууду. Көркөмү тошгондо уа, хар бир эр кишини да ишиди. Бизни кыралда жеткен жашланы аскерде хазырлайдыла. Саулуугу болган эр кишини ол борчду, Россияни жорукларына көрө.

Алай а, бир жыл бла келенип кыралга, жашаулары аскерчи болуп өтдүргөнле көпдүлө арабызда. Бирде уа аталаны ол ызлары тухтан тууган-туудукла көпдүлө.

Журтларына кыягыруу аланы кыраларындады. Алай юйорледен бири Байсолтанланы Кзырман-Алийни юйорюдо.

Тамата төлө

Биринчи дуня урушда Кийик дивизияны кырамында жигитлик этген таулу жашланы араларында Байсолтанланы Жабени жашы Аубекри сагынылады. Ол Кзырман-Алийни туудугу.

Архив документтеде сакталып турганына көрө, 1915 жылда Аубекри 23 февральда 2-чи кавалерист корпусу

бла барган Жашуа жолну кыруулаганды. 1942 жылда ол көккө эки жок жетмиш жети кере көтөрүлгөнди, кырк беш кере бийикледе сермешгенди, жети самолётну анда, Экисин да жерде кеси жок этгенди.

Ма ол өтгөрлөгө ючюн 4-чю гвардия истребитель авиация полкун гвардиялы капитаны Байсолтанланы

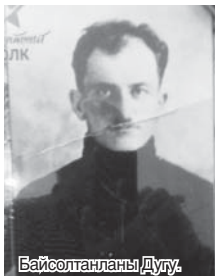

Солдан оннга: олтурганла Асанланы Хаджимурат бла Аккылы Хажибий, соелгенле Байсолтанланы Аубекри, Гелястанланы Көккөз, Аккылы Кзырай.

сиди. Көчкөнчүлөкдө бу жигит жашланы аналары Дебеланы Таужан, эки кырындалшлары Зулкярний бла Юзейир, эгечлери Зурият ауушандыла. Совет Союзну

Яникойда өсгөнди. Аскер кылуугун өтгөнди. Кыабарты-Малкыар кырал университетте экономика факультетте, ызы бла Саратовда Ич ишлени министерствосуну академиясында окугунды. Зольск районда кырал хазнадан уручулукка кыжау бөлүмде (ОБХСС) жети жыл, ызы бла Бахсанда да алай регионла аралы бөлүмде кылуулук этгенди. 1991 жылдан бери Каменкада тюрмедө ишлейди.

Байсолтанланы Мухтарны жашы Мурат да аскерчиди. Ол 1987 жылда тууганды. Яникойда школну бошаганлай, Санкт-Петербургда Россия Федерацияны Ич ишле министерствосуну бийик аскер институтуна

Байсолтанланы Дугу.

Байсолтанланы Алим.

Байсолтанланы Сафар.

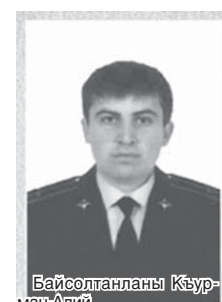
Байсолтанланы Валерий.

Байсолтанланы Мухтар.

Байсолтанланы Мурат.

Байсолтанланы Кзырман-Алий.

командири генерал-лейтенант Гуссейн Хан Нахичеванский буйругуна көрө, төртюнчү даражалы жоруна тийишли болганды. Саугага, тасчалык этип, керекли жангылыклары келтиргени ючюн тийишли болганды таулу жаш.

Бу суратда ол нөгөрлеринден иги да жаш болганы көрүнөт турады. Ол ары оналы жыл болуп кеткенди, дейди. **Байсолтанланы Горданы жашы Дугу – Кзырман-Алийни туудугу**, фронтка кырк жылдан иги да атлап кеткенди, тогуз сабийни атасы болуп турганлай. Андан кыятмаганды.

Багиканы илиячини Аны бирси туудугу Юсопну уа эки жашы кыатышкандыла Улуу Ата журт урушда: Алим бла Сафар.

Биринчи 1919 жылда Яникойда тууганды. Педагогика училищедө, Ейскде аскертенгиз авиация училищедө эки жыл окугунды. 1939 жылда истребитель полкда совет-фин урушда кыатышканды.

Ата журт уруш башланганда уа Прибалтиканы, Таллинни, жарым айрыкам Ханкону, Ладога көлүнө юсо

Алимге алга Кызыл Байракны ордени, ызы бла 23 октябрьде Совет Союзну Жигити деген ат берилгенди. Алай ага тийишли болган Шимал Кавказда биринчи адам эди ол. Саулай кыралда уа - онтогузунчу.

Саулай алганда уа, ол душманны жыйырма юч самолётун агызыганды.

Нальчикден - Будапеште дери

Сафар да Улуу Ата журт урушда ата кыарындашы Дугу бла бирге кетгенди. Уруш жолла бла, Залияханланы Магометни аскер жыйынында тасхака болуп, Нальчикден Будапеште дери барганды. Дон, Дунай сууладан да өтгенди. Уруш бошалгандан сора да юч жылны ичинде Прибалтика республикалада анда-мында агычлада букыган бандит жыйыныны жок этуугө кыатышып турганды.

Сынаганланы айтханларына көрө, ол уруш алда болгандан да кыйын эди. Анда бу душманды деп билесе, быллай жерде уа хар такыйкыан да кыркыууладу – кыачып, бугуап айланган бандитни кыалайдан, кыачан чыгарыгы белги-

Жигитини юйорюнден төрт адам анда жер юлюшлерин тахандыла.

Чкаловну атын атагунды

Аланы ызларындан келген төлүдө **Байсолтанланы Алимни жашы Валерий** да, атасы Чкаловну атын атаган эди анда, аскерчи болганды. Атасыча – лётчик. Ол 1942 жылда тууганды. Нальчикде өсгөнди. Яникойда школну бошаганлай, Киевде кыруулау министрствону бийик авиация училищесинде окугунды. Аны 1964 жылда бошаганды. ызы бла Сибирь аскер округда, Германияда аскер кылуулук толтурганланы кыуумунда да биргелй отуз эки жыл кылуулук этгенди. Лейтенантдан аскер-хауа кочлени подполковниктине дери өсгөнди. 1994 жылда отставкага чыкканды. Бусагытта Нальчикде жашайды.

Отгурлу ыз бла барганды

Алимни кыарындашы **Байсолтанланы Мухамматны жашы Мухтар** 1955 жылда Кызыл-Кыяда тууганды.

киргенди. Аны бошагандан сора Петербург тийрелеринде Сосновый Бор шахарда батальону командиринди. Майорду.

Аны аппасыны кыарындашы Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни эскардильясыны самолётлары да ол жерде тургандыла. Бюгон батальон турган мекямда уа уруш замандада госпиталь болганды. Алим жаралы болганды, анга анда бакыгандыла.

Исмайлыны (Алимни кыарындашыны) туудугу **Байсолтанланы Кзырман-Алий** да кыруулау-чуду. Ол 1991 жылда Яникойда тууганды. Школну тауусханлай, Краснодарда Россия Федерацияны Ич ишле министерствосуну университетинде окугунды. Ишин Уголовный розыскда башлап, бюгон отдел собственнй безопасности бөлүмде кылуулук этеди.

«Ата журтун кыоруган озар, кыорумган тозар», – дегенди эрттеги ата-баларыбыз нарта. Байсолтанланы Горданы юйорюнде ол эр киши шарт төлүдөн төлөгө ётөп келеди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Онеки сабийден жетиси душманны аллына тургандыла

23 февральда битеу алгышлагы, махтау сөзлөгө, өхтемликте Улуу Ата журт урушун ветеранлары тийишлидиде. Жарсыуга, жылдан-жылга ала аз болуп барадыла, алай аланы батырлыклары, бизни шөндөгү жашауубуз ючюн кыанларын-жанларын аямаганлары бир заманда да унутулук тойлодо, аланы атлары ёмюрлөк болгандыла.

Нальчикни жер-жерли самоуправление советини бегимине тийишлиликте, **Гергюкыяны Исмайлыны жашлары Суфияны, Махмутну, Абдуллахны, Мухтарны, Атлыны эм Магометни** атларын Ак-Суу эли жангы микрорайонну ормаларындан бирине аталганы да анга шагатылык этеди.

Гергюкыяны Биасланни жашы Исмайлыны (Чортай) ол кыялы кызауатка онеки баласындан жетиси кетгендиде – алты жашы бла кызы. Аладан ючюсо, ол санда кызы Сафият, 1945 жылда Кызыл майданда Хорламны парадина кыатышкандыла.

Исмайыл кыалайлы тау бийледен эди, кеси да атла жайып, юйорюн кесини кыол кыйыны бла кечиндиргенди. Алай революциядан сора, белгилесича, кыолундан келгенли асламы кулакка саналып, репрессияга тошгендиде. Ол да бу кыйыныкыдан кытууламды, ол 1937 жылда туулуп, совет кыралга кыжау иш бардырады деген жалган дау бла НКВД-ны «ючюсо» сюд этип, аны ёлтюрюрге оную чыгаргандыла.

Арта, 50 жыл озгандан сора, Исмайлыны ата журтуну алында бир төрслиги да болмаганын тохтадырып, 1989 жылда анга реабилитация этилгенди. Болсада Гергюк ууну сабийлери ата журтка кертичи болганларын, аны ачык жүрөкдөн сүйгөнлерин аны жалынчаксызлыгы ючюн сермешледе кыанларын-жанларын аямай көргюзгөндиде.

Жашладан тамата Суфиян аскерге 1941 жылда июнда чакырылганды, Москваны кыруулау кюреше кыатышканды. Ол жыл окуна сермешледен биринде ёлтюрюлгенди, ол Малаховкада Удельная станцияны тийресинде басдырылганды.

Махмут Исмайлыны уллу юйорюнде ючюнчю эди. Ол репрессияла башланганда, 1932 жылда, Москвага көчеди, анда эл молк академияга окууга киреди. 1941 жылда Москва областыны Раменское военкоматыны чакырууу бла урушха кетеди.

Гвардиялы майор Гергюкыяны Махмут 27-чи миномёт бригаданы 254-чю миномёт полкуну радио бөлүмюню командири болганды. Ол Москвада Кызыл майданда Хорламны парадина кыатышканды. Абдулла ол урушун аулакларында белгисиз тас болганында, анга 35 жыл толган эди. Ата журту ючюн кыанын-жанын да аямаганды.

Исмайлыны уллу юйорю окууга тартылганды, сабийле барысы да билим алырга итингендиде. Сөз ючюн, юйорде бешинчи Мухтар Ростовда пищевой техникумну жау-бишлак жарашдырырга юйреткен бөлүмюне окууга киреди. 1941 жылда аскерге чакырылып, ол да Москва ючюн сермешлеге кыатышканды.

Жашуа дегенинг сейриды, кыяда, кимге тоберигин белгисизди. Ма Махмут бла Мухтар да урушда бир бирлерине тобериклерине ийнанган да эте болмаз эдиде. Алай алагы ол уллу кыууанч келтирмегенди – жашлагы сермешледен биринде ёлтюрюлген тамата кыарындашы Суфияны басдырырга тошгенди.

Мухтар кеси хорлам сермешле бла Берлинге дери жеткенди, ол да 1945 жылда июнда Хорламны парадина кыатышкандан бирди. Мухтар «Сталинградны кыруулаганы ючюн», «Москваны кыруулаганы ючюн» майдалла бла сауыаланганды.

Юйорде тогузунчу сабий – Сафият, кыарындашлары, тууган журтубузу фашистледен кыруулау сермешлеге киргенди. Ол атасыны аты кулакка чыгып ёлтюрюлгенден сора Туркменистанга тошеди. Сафият Ашхабадны медицина институтун бошаганды, шахарны обкомуну биринчи секретары Мамонов бла бир юйор кыурайды.

Мамонов да урушха биринчи кюнледен кыатышып, аны аулакларындан кыаймаганды. Сафият кеси уа 1943 жылда фельдшер болуп урушха кетеди. Анга кызы чыгы Неллини юч кюннө ичинде ёксюзле турган юйге бер деп кыаты кысхан эдиде.

Сафият медицина службаны подполковникти деген чынга дери өсгөнди, ол да, кыарындашлары Мухтар эм Махмутча, Москвада Хорламны парадина кыатышканды. Урушдан сора Сафият Москвада жашап турганды.

Гергюкыяны Атлыны да тукум ызы юзюлмегенди, ол кеси 1942 жылда август айда немисли фашистле бла сермешледен биринде ёлтюрюлгенди. Аны юй бийчеси Батчаланы Сапрахан жашлары Борисни кеси аллына ёсдюргенди. Бюгонюкдө аланы тудуктары бла тууганлары аппаларыны атын айлысыз журютедиле.

Жашладан бек кичилери Магомет да урушха 1941 жылда кетгенди. Жашуа ол сермешледен биринде ёлтюрюлгендө жалаанда 19 жыл толган эди. Аны жуууклары-ахулары эсгерича сураты окуна кыалмаганды.

Гергюкыяны Исмайлыны жашуа ызы кысха, кыады уа ачылуу болган эсе да, аны сабийлери, тудуктары, тууганлары да революцияны, репрессияны, Улуу Ата журт урушуну кыямысын сынап, тукумларыны тарыхларын бек багылы хазыначы саклап, аны бла ёзтөмөлип, тукум ызы юзмей жашайдыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Ачык, жылы халда ётгенди ушакъ

Къайсы жаны бла да хунерли, къармашыулу жашчыкъ

Бабуентде орналган экинчи номерли кадет школ-интернатны онунчу классыны окуучусу **Улбашланы Мухаммат**, не жаны бла да хунерин ачыклай, билим алган мектебинин, аны бла бирге уа республикабызны да атын аслам жерде айтдыргъанлай келеди. Анасы Фатима уа, анга аллай онгуну берип, хар къайсы конкурсха, олимпиадага да къатышырга керек кюннде жолундан тыймай, бютонда кёллендиргенлери эмда анга ышанганлары ючюн интернатны директору Эристаулары Абдурахманнга, саулай да коллективге ыспас этеди.

Жашчыкъ бери Нальчикде экинчи номерли лицейин бешинчи классын таусхандан сора келгенди. Жыл бла жарымчыгы толганындан бери да телевизорну, телефонну бузукъ болган жерлерин тапландырырга кюрешген, илму оюмлу, моделирование ызгъа жюреги тархан сабий эм алгъа кадет болуп къалырына кеси ийнанып да къоялмагъанды. Алай эсе да, ол бююнлюкте этген сайлауна ырызды. Аны бла бирге уа, белгилегенибизча, анда бет жарыкы болгъанлай да келеди.

Мухаммат КШИ-де окууп тебирегениндан сора дагыда «Кюн шахар» сабий чыгармачылык академияда Татьяна бла Эляна Науянислени башчылыкларында илму-тинтуу, конструктор-моделирование, дагыда башха ызлада ишлени хазырлагъанлай, ала бла Битеуроссей, халкъла аралы да конкурслага къатышханлай келеди. Айтханыбызча, жетишимлери да асламдыла.

Бююнлюкте республикабызда хунерли жаш алимледен бирине саналады. Сёз ючюн, алгъаракълада университетибизде бардырылган онбешинчи халкъла аралы кёрмючге «Ракета-носитель «Вулкан М» со спутником «Эльбрус» на борту» деген иши бла къатышып, аны «Эм ахшы инновациялы оюм» деген номинациясында биринчиликни алганды.

Окьюуда, илмуда жетишимлери, ариу къылыгы ючюн да 2018 жылда Сабийлени кюруула кюннге жораланып республикабызны ол кезиудеги президенти Юрий Коков бла тубешиуге къатышхан онжетти хунерли сабийин арасында да болганды. Дагыда Мухаммат Жангы жылны фахмулу эмда тири къызлагъа бла жашлагъа деп Кремльде кюралган байрамна (2017ж.) барып, анда Президентибиз **Владимир Пу-**

тинни да кёргенди. Улбаш улу къыралыбызны таматасы бла, андан сора да, эки кере тубешгенди.

Владимир Владимирович 2019 жылда Къабарты-Малкъарны жокълагъанында, «Кюн шахарны» технопаркында да болганды. Таулу жашчыкъ анга кесини космос технология ызда хазырлагъан ишини кёргозгенди. Ючюнчю кере уа аны Владимир Путин бла тубешиую ол «ПроеКТория» форумга къатышханында Ярославде болганды. Дагыда быллай форумладан биринде РФ-ни ол кезиудеги жарыкландырыу министри Ольга Васильева бла да тубешгенди.

«**Созвездие**» Битеуроссей Олимпиадага къатышы, Мухаммат Королёв шахарда да аслам кере болганды. Ары биринчи кере алтынчы классда болганында барганды. Анда уа уллу сахнада малкъар тилде Зумакууланы Танзиляны «Пе-лиуанчыкъ Джамбулат» назму-сун да окугъанды.

Жыйылыу бошалгандан сора уа аны къатына къазахлыла келип: «Сен къайданса, биз хар айтхан сезюнго да ангылап тургъанбыз», - дегендиле. Ол кюнден бери бу сабийле бла танышып, шухлюк жюрюттөнлей турады. Конкурстан да биринчи жерни алып къайтханды.

Кадет школда да жалаанда бешлеге окугъан жашны анда, сагъынылган чыгармачылык академияда жюрюген секцияларында да, белгилегенибизча, кёпдоле жетишимлери. Аны бла эмда Ата журтну кюруулачусуну байрамы бла байламлы КШИ-ни администрациясы анга бу кюнледе гитче сержант чынны саугъалаганды.

Онунчу взводну курсанты педагог Туменланы Фатиманы класс башчылыгында окуу, натриот ниетин да кючлендиреди. Авиамодель спорт жаны бла экинчи разряды болган жашны саулай бош заманы да бу жаны бла билимин, хунерин айналыуда озады. Ол дагыда Робототехниклени эмда изобретательлени битеуроссей организациясыны (ВОИР) келечисиди.

Интернат-школну таусхандан Исора къадарын авиация бла байлап, лётчик болур умуту барды. Мухаммат ол ариу муратына жетип, атасы Маскутну, анасы Фатиманы, эгешчиклери Лейла бла Айлань, бизни да къуандырыр деп, айхай да, ийнанабыз.

ТРАМЛАНЬ Зухура. СУРАТДА: Владимир Путинни онг жанында Улбашланы Мухаммат.

КъМР-де ич ишле министр **Василий Павлов** «Диалог с наставником» акцияны чеклеринде полицияны кадет классыны курсантлары бла тубешгенди.

Нальчикде Совет Союзу Жигити Калюжнийни атын жюрютген 7-чи номерли школда полицияны биринчи кадет классы ачылгъанлы кёп заман озмагъанды. Бу кюнледе уа курсантла полицияны генерал-майору **Василий Павлов** бла тубешгендиле. Анга КъМР-де МВД-да **Жамауат** советни башчысы **Руслан Маргушев**, ич ишле органдарны ветеранларыны советини президиумуну келечиси поли-

цияны отставкадагы полковниги **Музаед Пихов**, «Динамо» организацияны республикада бёлюмюню башчысы **Залим Гадамов** да къатышхандыла.

Къонакъла курсантлагъа аскерчи, право низамны сакълауучу усталыкъланы нек сайлагъанларыны, бу айыруугъа себеплик этгенлени, биринчи устазларыны юслеринден айтхандыла. Къуллукъ этген кезиуде тапхан нёгерлерин да сагъынгандыла.

Тубешиу ачыкъ ушакъ халда бардырылганды. Окьюучуланы таматалагъа соруула берирге, курсант жашауларыны юсюнден айтыргъа онглары болганды. Ахырында

къонакълагъа сейир соруугъа жууап берирге тошгенди – къыралыбызны келир жашауу къаллай боллугъуну юсюнден оюмларын айтырларын тилегендиле.

– Къыралыбыз кючлюдо, деменгилиди. Аны келир жашауу сизсиз. Ата журтубузну айныу, халкъны тынчыкълы жашауу да сизни кюлуугъуздады. Кесинги миллетинге суймеклик, культурангы, адет-тёрелеринги, тарыхынгы сакълау, башха халкъланы, динлени келечилерине хурмет этюу – ма аладыла келир жашауу мурдору, - дегендиле къонакъла.

МАХТАУГЪА ТИЙИШЛИДИЛЕ

Аскерчи усталыкъгъа юйренедиле, командирлерини ыразылыкъларын аладыла

Ата журтну кюруулачусундан сыйлы, хурметли усталыкъ болмаз, баям. Алгъаракълада жаш адамла кеслерини граждандан борчларын толтурурга унамай, бугъуп айланган, жалгъан справкала алгъан кезиуде кёп болгандыла. Ол

болмагъанлары бла да байламлы эди.

Алай бююнлюкте уа ол кемчиликке кетерилгендиле. Россейни Саутланган кючлеринде къуллукъ этерге хазыр, билимлери, саулукълары болган жашларыбызны саны кёпденкёп болуп барады. Ма бу сиз кёрген суратлада жашла да бююнлюкте кеслерини инсанлыкъ борчларын толтурадыла. **Жаппуланы Хусейни жашы Алим эмда Къазийланы Саматны жашы Жамал** аскерге Хабаздан чакъырылып, бююнлюкте Волгоградда аскер бёлюмде бирге къуллукъ этедиле. Жашла аскерчи усталыкъгъа юйренгенли кёп заман озмагъанды – ай тенгли бир. Болсада ала, борчларын тийишли даражада бардырып, командирлерини ыразылыкъларын аладыла.

«Аскерчилени аналарыны комитетини» КъМР-де бёлюмюню башчысы Лууланы Жанна тюрлю-тюрлю бёлюмде болуп, жашларыбыз къалай къуллукъ этгенлерин тинтеди. «Мен бу иш бла кюрешгенли 10 жылдан атлагъанды. Къайсы шахарга, аскер бёлюмге барсам да,

Жаппуланы Алим.

республикадан жашланы юслеринден кюру махтау сёзле, ыразылыкъла эшитеме.

Сёзсюз, аскерчи усталыкъгъа юйрениу шёндюгю заманда бек магъаналыды, ол жашлагъа жашауда кенг жола ачады. Дагыда ала юйлерине къарыу, билим, жашау сынау жыйып алай къайтадыла. Ала аталары, аналары, миллетлери ючюн жууаппылыкъны ангылап башлагъанлары бююннда кюуандырады. Анда уа, сёзсюз, командирлерини къыйыны уллуду», - дейди Жанна Нухаевна бизге.

ТИКАЛАНЫ Фатима

Къазийланы Жамал.

а озган ёмюрню 90-чы жылларында армиягъа ышангъылыкъ тас этилгени, башха жанындан а аскерчилени жашау болумлары артыкъ дюн

21 ФЕВРАЛЬ - АНА ТИЛНИ ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КЮНЮ

Сейирлик, ариу тин байлыгыбызны тас этип кьоймайыкъ

Биз барыбыз да билебиз, ана тилни даражасына бююнлюкде кьайгырырчады. Аны сылтаулары кепдуле. Кьагынакъ биринчи кюннөндөн окьуна орус тили эшитсе, эки жылы толгунчу уа сабий садха берилсе, анда уа тауча сөз да эшитмесе, кьайдан чыгырыкьды бай ана тил?

Билебиз, битеу дуняда да жокь боладыла жыл сайын ала, адамла ёлгенлей, алай бизни жашаубузну чеклери белги эселе (бек кеп жашагъан 120 - 130 жыл), тиллени кьадарлары уа анда сёлешгенлени кьолларындады.

Хау, малкьар тил кеси бир дунядады. Аны ючюн жуапплыгыбызны сезсек, ол ёчюлмей, чакьганлай, айныгъанлай турлукьду. «Шёндюгю дуняда кимни кьолундан не зат келликди?» дерикле да болурла, алай бу сорууда кёзбаулукь, ётюрюк барды. Хар бирибиз да бир хайырлы зат аталыкьбыз. Бирибиз малкьар тилде статьяла жазсакь, экинчибиз фейсбукьда ана тил кьауум кьурасакь, ючюнчюбиз сёлөк жарашдырчакь... Бек башы уа, юйде сабийле бла кесибизча сёлешсек, ким биледи, болум тюрленир.

Бусагьатда тауулаулары араларында инглизча уста билгенле аз тойюлдюле, ала сосетельде тау эм башха тиллени юслери сөз, сөз ючюн, инглиз эм орус, хайырланы, юйретселе, ол болумун терк тюрлендирлик сунама. Хау, биз аллай дуняга жетгенбиз: жалаанда орус тил бла хайырланы, малкьарчагьа юйретген видеоларга кеп адам кьарарыкь тойюлдю, инглиз кьашулса уа – кьарарыкьдыла. Нек? Бусагьатда уллу шахарлада кеп компаниялада ишге ала туруп, аны билуиге эс бурулады.

Андан сора да, жаш адамла жалаанда Россейде угьай, тыш кьыраллада да излейди иш, анда уа биягыз инглизча билуу изленеди. Не сейир, сабий садханы бир кьауумунда инглиз тилден

дерсле бардыла, ана тилден а – угьай. **Кетенчиланы Мусса**, филология илмуланы доктору, КьМКЪУ-ну профессору, былай айтханды: «Юйде биз малкьар тилде сёлешсебиз. Алай кьыз да, жаш да сабий садха жюрию башлагъанларында, эсимдеди, бир-бирде соргъанынга орусча жуап бере эдиле.

Сөзсюз, сабий садлада кесибизни тилибизге аслам эс бёлюрге керекди. Алай бек магъаналы уа таулу юйюрледе сёзюбюзню жюриююду. Ол а бешик жырдан башланады, айхай, жаш анала бёллаулары билмейдиле. Бир ариу ауазлы жырчы билгенледен бешик жырланы жазып, ол дискле тау элдеде жайылса эди, малкьар тилде мультфильмлени «Эльбрусид» жайгъанлай, аламан боллукь эди».

Тилибизни айнытыр ючюн, биз кесибиз жангы амалла кьуаргьа керекбиз. Интернет сабийлени бийлегенди, китап окугъан төре кьуруй барды. Ол жокь жерде уа кючлю филолог ёсмейди. Тилни сакьлар ючюн, окуу культураны кьайтаргьа керекди - совет жылланы культураны. Кьалай бла? Бу соруугьа кесгин жуап берлик адам, баям, табылмас.

Алай Финляндияда адамла солугъан жерледе китапла бла шафла кёрюрге боллукьду. Дагьыда бир жарсыу барды: филологланы иш хакьлары азды. Ол алай болгъан кьадарда хунерли сабийле малкьар тилни бла литератураны кафедрасына окургьа барлыкь тойюлдюле.

Алай бююнлюкде тиллени терен билген ишиз кьаллыкь тойюлю, репетиторлукь бла кюрешсе окуна. Малкьар кафедра юч – төрт тилни билген филологланы хазырласа эди, мени акьылыма кёре, ары конкурс окуна боллукь эди. Москвада кеп вуздада филология факультетледе төрт тилни билген специалистлени хазырлайдыла.

Бир-бирде фахмулу усталаны хайырларындан сабийле ёз сөзлери бла сёлешип башлайдыла. Хау, халатла бла, алай аны да тынгылы билир ючюн, кеп жылла керекдиле. Бизни тилибиз дуняны ачыкьчыды: тюрк тилдеде сёлешгенлени саны миллионла бла саналады. **Фая Нурмагомедова** былай айтханды: «Мени атам-дагьыстанлы, амам таулу эди. Биз Дагьыстанда бир кюн да жашамагъанбиз, аны себепли юйде жалаанда малкьарча сёлешгенбиз. Баш ием да дагьыстанлы болгъанлыкьга, кьызыбыз, жашыбыз да тауча бек уста биледиле. Ангьылайма, орус, инглиз тиллени билген сабийле кеслерича нек билмезге керекдиле? Айхай, тюз бизни республикадан тышында жюриюмеген болса да, бир иш».

Жарсыуга, тау элден жаш юйюрге, аз да амал чыкьганлай, шахарлагьа кёчюп бардыла. Алада уа кьырал учуреденияла болсун, тюкенле, орамла болсун, кьайда да – орус тил...Юй бийче **Солтананы Зоя** кесини болумун айтханды: «Юйде балала бла кесибизча сёлешсем, ала манга жуаппны орусча кьайтардыла. Урушама, ангьыламайдыла. Баям, алааны Нальчикде жашагъанларында, сабий садха, школга шахарда баргъанларында болур сылтау».

Бир – бир элдеде таулула кесибизни эм орус тилденде сора да, кьабартыча да биледиле. Сөз ючюн, Жемталада, Шалыкада. Адам аланы ненчасын билсе да, бек багьалы кесиникиди.

Кьууиланы Анжела, стоматолог: «Мен гитчелигимден да шахарда жашайма. Ана тилими ангьылагъан этгенликге, сёлешалмайма, бирде уа, кюрешсем да бир-бир сөзлени айталмай кьалама. Бир жууугьум бла Тюркге барып солугъаныбызда, ол мени бла жалаанда кесибизча сёлешип тургъанды. Анда болгъан он кюнню ичинде эшитген кеп

сөзлени мен ёмюрюмде да билмегенме.

Бек терен билмей эсем да, ана тилими жер башында аны бек ариугьа санайма. Бир жол бизге тауча ангьылагъан инглизли алим Кларк Гейм кьонакьга келген эди. Мен аны бла сёлешенимде, арада орус сөзле кьошама, ол а алагьа тюшонмейди. Манга тынгьылай кетип: «Сизни тилигизни ариулугьуна сейир этип, юй – ренгенме мен анга, сиз кесигиз а аны билмей кёреме», - деп, айып этген эди», - деп эсереди.

Не сейир, биз мында тийишли эс бурмагъанлыкьга ол тин байлыгыбызга, тыш кьыраллада жашагъан адамларыбыз а аны унутмайдыла. **Жолайланы Диана** Сириядан. «Мен Сирияны ара шахары Дамаскда жашайма. Баш ием аралпыды, ол да, мен да арагьа, инглизча да уста билебиз, болсада сабийлени малкьар тилге бек сойюп юйретеме. Кьыз да, жаш да угьай демейдиле.

Мени акьылыма кёре, ана баласына эталлыкь бек уллу саугьа – кесини тилне юйретюду. Сириядамы, Америкадамы, Европадамы, кьайда да жаша, сабийлеринг тилинг бла байкьландырыгьа борчлуса. Юйден, ахчадан сора да, адамга кеп зат керекди. Бу кьыйматыз бек магъаналы затланы санындады».

Кьабарты – Малкьарда бизнича билген адыгыла, орусла, чюйютлюле эм башха миллетли адамла бардыла. Журналист **Людмила Бакваны** атасы кьабартылыды, анасы уа малкьарлыды. Сёлешген угьай, сагьыш окуна тауча этеди. Инглиз эм францюз тиллеге Огьары Малкьарны школунда Мусулканы Тамара окутады, ол кьабартылыды. Юйде сабийле бла кьабарты, малкьар, орус тилдеде сёлешип, барысына да юйретгенди. Тыш кьыраллы тилденде да билимлери теренди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

КОНКУРС

Закийлерибизни назмуларын шатык окугъандыла

Нальчикде Бекмурза Пачев атлы библиотекада «Родной язык, поведий нам слова!» деген ат бла назму окуулары конкурс юл сайын бардырыла, энди ахшы төреге айланганды. Ол кеси да Ана тиллени халкьла аралы кюннөне аталып бардырылады.

Тюнене мында озгъан аллай эришюге уа шахарны экинчи номерли лицейни, жыйырма тогузунчу бла жетимш бешинчи номерли прогимназияларыны, онтёртючю номерли гимназиясыны, «Кюн шар» сабий чыгармачылыкь академияны мурдорунда кьуралгъан «Свеча» адабият студияны эмда «Звёздочка» Монтессори-школу келечилери кьатышхандыла. Ала конкурсча хазырлагъан чыгармаларын жыл санларына тийишлиликде юч кьауумга юлешинип окугъандыла. Сабийлени хунерликлери ачыкьлагъан жюрини санында уа КьМР-ни Журналистлерины союзуу правленини председатели **Ша-**

уаланы Разият, китап басмачы **Мария Котлярова**, Али Шогенцукьов атлы Кьабарты кьырал драма театры артисткасы **Марина Мисостишова**, жаш поэт **Газаланы Амина**, кьонакьбай махкемени директору **Светлана Хатуева** болгъандыла.

Эм алгьа эришюню бардырган тамата библиотекачы **Лариса Яхтаногова** жыйылгъанлагьа ана тилни магъанасыны, аны байрамыны юсюнден билдирюу этгенди. Саулай дуняны халкьлары жыйырма биринчи февральда ёз этносларыны тиллерини юсюнден тюрлю-тюрлю тюбешюле кьурагъанларын эмда бююнлюкде ала (тилле) бла байламлы жетишимлени, жарсыулары да белгилегенлерин айтханды. Школчулагьа айланып, ана тил туугъан юйюнгден, ата-анандан башлангъанын, анда ариу сёлешир эмда халатсыз жазар ючюн а китапланы кеп окургьа тийишлисин да ангьлатханды. Хар миллетни да таркьыймас байлыгы

аны тили болгъанын, ол кесине ёмюрлени теренинден келген уллу сынамын жыйышдыргъанын чертгенди.

Биз уа жашчыкьла бла кьызчыкьла, сахнагьа бирем-бирем чыгып, хазырлагъан назмуларын малкьар, кьабарты, орус эм испан тилде да эшитдиргенди. Асламысында окуучула Кьууиланы Кьайсынын, Зумакуулары Танзиляны, Анатолий Бицуевни, Али Шогенцукьов чыгармаларын сайлагъандыла. Закийибизни тизгинлери орусча, кьабартыча да эшитилгенлери, сабийле «Женщина купается в реке», «Мир и радость вам, живущие» деп, кьайтарып-кьайтарып айтханлары уа хычыуун тийгенди.

Белгилегенибизча, конкурсча кьатышыргьа сойюп, ары аслам сабий келгендиле. Аланы араларында жалаанда жетимш бешинчи номерли прогимназиядан **Гуртуланы Керим** («Иги сөз» Мечиланы Кязим) бла жыйырма тогузунчу прогимназиядан **Ностуланы Малика** («Салам, эртенлик» Кьууиланы Кьайсынын) окуудула малкьар тилде назмулары.

Экинчи номерли лицейден **Бабаланы Исмайл** да закийибизни тизгинлерин орус тилде ким да сойюп тынгьыларча айтды. Дагьыда **Улбашланы Салима** (прогимназия №29) да сайлагъан тизгинлерин орусча эшитдиргенди. Былайда, айхай да, сабийлени усталарына, ата-аналарына, аланы кеслерине да ыразылыгыбызны, хурметибизни билдиребиз. Нек дегенде, былай тюбешюледе бизни жашчыкьларыбыз бла кьызчыкьларыбыз алагьа аз кьатышханлары бизни жарсытмай кьоймайды. Аны ючюн а аллай жумуша уллу кёллю болмагъанла ыспасха тийишлиди. Гитчеле кёре, эшите тургъан ахшы

затларына юйренмей, аладан кеслерине бир акьыл сөз алмай да кьоярыкь тойюлдюле. Маликачыкьны бла Салимачыкьны жыл санлары эсге ала, аланы экиси да мындан ары да бютюдюна айырмалы бола барыла деп ышанырыгыбыз келеди.

Жюрини келечилери да кьочуланы алгьышлап, алагьа жетишимле тежегендиле. Ана тиллени тамблагьы болумлары аланы кьолларында болгъанын эсгертип, кеслерича хар кюнден сёлешгенлей, окугъанлай туургьа чакьыргъандыла. Библиотекагьа да былай ишни жыл сайын кьурагъанлары ючюн ыспас этгендиле.

Назму окуула бла байламлы конкурс эсеплери уа алыкьча чыгарылмагъандыла. Ала Китапны ыйгыгы белгиленген кезиге билинип, сабийлеге грамотала бла саугьала аланы жаз башында боллукь школ каникулларыны заманында берилдикле.

Тюнене уа кьонакьбай махкемеде дагьыда «Ана тилим, жаным-тиним, мени дуням!» кёрмюч кьуралгъанды эмда «Халкь чыгармачылыкьны окуйбуз» деген Халкьла аралы акцияны чеклеринде ары келгенлеге сейир болурча таурула, жомакьла, айтыула да эшитилгендиле.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

СУРАТДА: Ностуланы Малика назму окуйду.

ФЕСТИВАЛЬ

НАРТЛА – БИЗНИ СЁНГМЕЗЛИК ХАЗНАБЫЗ

Жыл сайын Къабарты-Малкъар къырал университетни Отарланы Керим атлы маданият арасы бла бирге Элбрус районну Культура управлениясы эмда краевед музейини ишчилери «Нарт Дебетни туудуклары» деген аты бла фестиваль бардыргъанлары белгиледи. Быйыл да ол кесини ишин башлагъанды. КъМКЪУ-ну мекямында эм Тырнауузну маданият юйюнде баргъан байрамда сабийле нарт таурухланы назму, проза жанрда да айтхандыла.

Тюбейланы Светлана бла Асанланы Алихан.

Конкурсда жюриге республикада белгилли адамла къатышхандыла: КъМР-ни халкъ поэти, республиканы Жазыучуларыны союзуну правленини председатели Беппайланы Муталип, Шимал Кавказны искусстволарыны къырал институтуну преподаватели Ботталаны Мурат, медколледжде малкъар тилни устазы Жаболаны Ализаде, Къабарты-Малкъар къырал университетни къарачай-малкъар кафедрасыны тамата устазы Байзулланы Лариса эмда Малкъар драма

Курданланы Мурат бла Ботталаны Азамат.

Алтууланы Халимат быллай жумушлагъа тири къатышханы белгиледи. Ол жашланы бла къызланы кеслерин жюрютгенлерине, артистик хунерлерине энчи эс бургъанды, ала малкъар театры келлик кюню болгъанларын эсгергенди. Аны оюмуна кёре, быллай жерлеге устазла сабийлени тынгылы хазырлап келирге борчлудула. Жаланда ары бир къатышайым деп угъай, хорлам алайым деп, таукел болуп келирге керекдиле ала.

«Нарт Дебетни туудуклары» деген фестиваль Нальчикде баргъан бир кезиунон алай ётдюргенди. Саугъаланы уа хорлагъанла мартада аллыкдыла. Анда ала бек иги номерлени жангыдан эшитдирикдиле, кёрмючле ксуарыкъдыла.

Фестивальны Элбрус районда кезиую Къулийланы Къайсын атлы маданият юйде ётгенди. Алгъадан эришюде къарачай-малкъар халкыны нарт эпосун билгенлерин кёр-

ды, бизни рухий байлыгыбыз, маданиятыбызны бек бийиги. Жаш адамла халкъыбызны жигитлик тарыхын, ана тилибизни андан билдирге боллукъдула. Фестиваль ол излемлени юсю бла ксуарлгъанды, жыл сайын бардырылады», – дегенди.

Ботталаны Мурат ёсе келген тёлюде миллет ёктемликни жаратылыуна, аланы халкъыбызны, къыралыбызны сюерге юретиуде нарт батырланы юлгюге келтириу бек магъаналы ишди деп, ол шартны белгилегенди.

Сабийлени, фестивалны ишине уа шахар школладан, Яникойдан, Шалушадан, Жангы Малкъардан, башха жерледен да жюзден артыкъ жаш адам къатышханды, ариу миллет кийимле, нарт кубеле окуна кийгенлери, шатыкъ сёлешгенлери, тилни тасхаларын билгенлери ол кюн ары келгенлени къуандыргъанды. Ала жыл санларына кёре бир нечча къауумгъа юлешингендиле. Билимлерине, ишлерине, адамла алларына чыкъгъанда кеслерин тутханларына багъа бичгенде, ол затха энчи эс бёлюннгенди.

Жюрини таматасы Шауаланы Захират.

пуланы Расулну, Геккиланы Джамиланы, Жашууланы Эли-наны белгилерчады. Сёз ючюн,

Тырнауузну 1-чи номерли школуну келечиси Жашууланы Элина конкурсха нартланы юслеринден угъай, миллетибизни кёлден хазнасындан «Галаууну» айтханды.

Аны устазы Хапаланы Жаннаны оюмуна кёре, къызчыкъ аны хар сёзюн жюреги бла ётдюрюп, алай юйренгенди. 5-чи номерли гимназияны атындан а Сосрукъну бла Эмегени тюбешюлерини юсюнден таурухну 6-чы классны окууучусу Жаппуланы Расул айтханды. Баш жигитни сыфатын сахнада кёргозюлеу ол болмагъанча жууаллы кёзден къарагъанды. Нарт жигитдеча кубе, къама,

Жаппуланы Расул.

бёрк да аны аламат назму окууучуна себеп болгъандыла. Жюриге киргенледен бири районну краевед музейини таматасы Этезланы Фатима чертгенича, бу тёлю ёсюп, юйорюлеле болсала, кеси сабийлерине да бу таурухларыбызны айтырла деп ышанабыз. «Миллетибизни бай тилин унутмай, жашай барыргъа Аллах барыбызгъа да онг берсин», – дегенди Фатимат Ахматовна.

Устазла, школчула да фестивалгъа тынгылы хазырланганларын белгилерчады. Ол сабийлени юс кийимлеринде да эсленгенди. Ариу Сатанайны юсюнден окугъанла – миллет жыйрыкъларыбызда, Сосрукъну сыфатлагъан – аныча кубеде. Аланы араларын сюзюп, бек фахмулуланы белгилерик къауумгъа уа район администрацияны маданият управлениясыны аналитика бёлюмюню таматасы Шауаланы Захират таматалыкъ этгенди.

Эришю сабийлени жыл санларына кёре 3 къауумгъа бёлюнюп бардырылгъанды. Бек алгъа уа сёз 5-6-жыллыкчыкълагъа берилгенди. Бу категорияда Кёнделен элни сабий саданы келечилерине жетген болмагъанды. Гитчечиклени нартланы юслеринден окугъанлары бек хычыуун эшитиле эди. Аланы ызларындан кеслерини фахмулары башланган классланы келечилери кёргозгендиле.

Ахырында уа 11-15-жыллыкчыкъланы кезиую жетгенди. Бу къауумда тырнауузчула Жап-

бёрк да аны аламат назму окууучуна себеп болгъандыла.

Жюриге киргенледен бири районну краевед музейини таматасы Этезланы Фатима чертгенича, бу тёлю ёсюп, юйорюлеле болсала, кеси сабийлерине да бу таурухларыбызны айтырла деп ышанабыз. «Миллетибизни бай тилин унутмай, жашай барыргъа Аллах барыбызгъа да онг берсин», – дегенди Фатимат Ахматовна.

Жюри, бир къауум заманны кенгешгенден сора, эсеплени чыгъарып, ким дипломла, ким а грамотала бла саугъаланганларын билдиргенди. Фестивальны сыйлы дипломлары бек иги окугъанлагъа берилдиле. Алай бла кёнделенчиле Борчаланы Ислам, Диналаны Дамир, тырнауузчула Жашууланы Алан, Жаппуланы Алиа бла Расул, Алботланы Асият, быллымчы Ахматланы Елена эм огъары бахсанчы Теммоланы Даниял саугъалангандыла.

Этезланы Фатимат айтханнга кёре, фестивалны гала-концерти быйыл мында Тырнауузда Маданият юйюне сахнасында апрельде ётерикди. Анда дипломла бла саугъаланганла кеслерини фахмуларын энтта да бир кёре кёргозтюрюкдюле.

Бетни басмагъа МУСУКАЛАНЫ Сакинат бла ТАППАСХАНАНЫ Аминат хазырлагъандыла.

Жаппуланы Самира бла Гузиланы Ислам.

театры актрисасы Алтууланы Халимат, жыйылыууну ишин да ол элтгенди.

Биринчи сёз Беппайланы Муталипге берилгенди. Ол бизни «Нарт» эпосуубуну фольклорчула Журтубайланы Махти, Хаджиланы Танзиля, Таумырзаланы Далхат, башхала да

жыйып айланганларын, анга кёп къыйын салгъанларын, алай бла келлик тёлюлеге уллу хазна къыйгъанларын айтханды. Ызы бла сабийлеге хорламла тежегенди.

Отарланы Керим атлы маданият араны таматасы Тюбейланы Светлана уа: «Къарачай-малкъар эпос алыкъа тийишлисича тинтилмегенди, – дегенди. – Ол бизни тарыхыбызны тереңден ачыкълагъан халкъ поэма-

ЭСДЕ ТУТУУ

Журналистикада аны усталыгы юлгюге тутарчады

Гочияланы Сагид, Къабарты-Малкъарны сыйлы журналисти, радиода, телевиденияда да урунуп турган инсан, арабыздан кетгенди. Алай кёлюбюзден а - угвай. Республикада кеслерин ишлерин уста билгенлени тизмелеринде аны аты ёмюрлеге жазылып къалганды.

Атасы

Ол тамам сексен жыл мындан алда Нарсанада тууганды. Анасы – Журтубайланы Гууаны кызы Аминат, ол бир заманда да кёрмеген атасы уа – Гочияланы Адилгерини жашы Халит, ол заманда Карл Маркс колхозну партия секретары. Аны юсюнден аскер архивледе сакланганга кёре, ол Хасауутдан аскеркүүлүгүн этерге 1939 жылда кетгенди. Фин урушха, ызы бла Ата журт урушха къатышканды. Ол Брестни къорулай жоюлганын жашы Сагид арта излеп тапканды. Андан кел-

районда Подгорный элге кёчюрген эди. Сагид анда ёсгенди, школну бошаганды. Къазах, немис тиледе да уста сёлешгенди.

Толгъан, толмагъан да умутла

Ата журтха къайтханлай, ала жашауу Схауат эли къуралмай къалып, Аминатха Нарсана тийресинде тохтаргъа тошгенди. Ол Мирныйде жашаганды. Сагид алдан Ленинградны театр эм кино институтунда окургъа сыйгенди. Ары къагъытларын ийгенден сора экзаменлеге да чакъыргандыла, алай анасы, жангыз жашын узак иерге сыймей, аны букъдуруп кыйганды. Алай бла ол Къабарты-Малкъар къырал университети орус тил бла адабият бёлюмюне киргенди окургъа.

Анда окуюун таусханлай, ол муратын толтурургъа итингенди – узак да кет-

Сагид Нальчикке къайтханды.

Сынам жыйыу

Урунуу жолун ол 1965 жылда олсагъатда ачылган къырал телевиденияда орус тилде жаш тёлло программаны редактору болуп башлаганды. Ол этген «Цвети, Кабардино-Балкария», «В центре внимания», «А ну-ка, девушки», «Дружба всего дороже», «Алло, мы ищем таланты», «Поэт гармонь», «Пластинка дружбы», «Спектр» дегенча алапат бериуле бюгон да кёплени эслеринде болурла. Ол алыны кеси къурап, быллай эс бурдурурча атла да атап турганды.

Ол жылдада юйдеги болуп, анга эки жаш да тууганды. Алай бир бирге ушамагъан адамлагъа, ала не жаны бла да игиле, факмулула болсала да, жашау берген сынауладан ётген алай тынч тюрюлю. Алагъа башха жолла сайларгъа тошгенди.

Ол заманда, 1980 жыланы аллында, Сагид, мындан кетип, бир къауум заманы Пятигорскде Ставрополь крайны телевидениясында ишлеп турганды. Аны ол заманда алдырган къысха киноларына уллу багъа берилгенди. Ала уа Къуылланы Къайсынны, Алим Кешоковну, композитор Хасан Кардановну, жазыуучу Батчаланы Муссаны эм башхаланы юслеринден болгандыла.

Ызы бла ол Туркменистанга кетгенди. Анда жети жыл турганды Сагид. Ашхабадда ТАСС-ны Туркменистанда корреспонденти, Агентство редакцияны выпускающий, радиода бла телевиденияда баш редактор болуп да ишлегенди.

Айтхылы интервьюер

Къайры къачсанг да, кесинден узак кеталмайса. Тюш арагъа, кюн асыры къыздыргъандан, асфальт жолла эрип, машинала тохтап къалгъан къызыу Ашхабадда жашагъан тынч тюрюлю эди. 1985 жылда Сагид, ишине юсю бла барып, Москвада Къабарты-Малкъарда радио бла телевиденияны таматасы Владимир Дулуевге тобеп къалганды. Ала бир бирин таный эдиле. Владимир Зарамукович чакъырып, артха къайтханды. Андан арысында жыйырма жылны ичинде радиода редактор, баш редактор, бёлюмню таматасы, баш редактор болуп да турганды.

Аны бла ишлеген тынч эди дейдиле бюгон, Сагидни эсгерге, тенглерге. Орус, малкъар тили да анчы уста билгенле аздыла. Ауазы да алай, – ишине келишген. Правительствода, Парламентде болгъан жыйылулагъа, уллу адамла бла тобешип, интервью алыргъа да

дайым аны ийючулерин айтадыла. Ол сооруларына жууап алгъанлары арасында къырал таматала Михаил Горбачев, Борис Ельцин, белгили политикле Виктор Черномырдин, Юрий Лужков, Владимир Семенов, жырыч Иосиф Кобзон, айтхылык киноактёр Владимир Этуш, башхала да болгандыла.

2005 жылда ГТРК-да тюрлениуле болуп, ол «27-чи канал» деген телевидение редакциягъа кетген эди. Анда бир къауум заманы ишлегенден сора НОТР-ны таматасы Владимир Вороков чакъырып, 2006 жылда ауушунчу анда ишлеп турганды.

Къара башлыкъ къысхан къаяланы юслеринден

Гочияланы Сагид халкъыбызгъа этген бек уллу саугъа уа – «Къаяла къара башлыкъ къысхандыла» (Горы в чёрном башлыке) деген документли киноду. Ол аны Ростовада «Контакт» деген киностудияда алдырганды. Иш алыкъа кёчюнчюлюкню юсюнден сёз айттыргъа эркинлик болмагъан заманда этилгенди да Сагидни жигитлигин белгилерча шартды.

Анда сёз къарачайлыны бла малкъарлыны къадарларында бек къара кезиуню – кёчюнчюлюкню – юсюнден барады. Ол Нальчикде, Нарсанада, Схауатда да алыннганды. Эки сюжет ызыды ол кинолента. Бири – сюрюн жолланы, бири уа, киши жеринден къайтып, эслерча жетишимле этген жерлешлибизни юслеринден. Журтубайланы юйорню эсгерулерди болгандыла тамалы бу иши.

xxx

Гочияланы Сагид журналистикада жетишимлери ючюн Къабарты-Малкъарны Журналист союзуна, Комсомолну саугъаларын алганды, дагъыда иги кесек конкурслада саугъалы болганды. «Радиону бла телевиденияны отличниги» деген сыйлы даражагъа да тийишли болганды.

Ол дунясын алышханлы онбеш жыл озганды, алай ол керти, таза ниетли адамны, билимли журналистни аты бюгон да ырызлыкъ бла, сый бла сагъынылады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Гочияланы Сагид, Таппасханланы Магомед, Шаханланы Тимур эм Ёлбайланы Жагъафар. Булунгуда 1980-чи жылда.

ген ахыр къагъытны Аминат саклап турганды. Ол 1941 жылда 27 июнда жазылган эди – Сагидге жаланда төрт ай болгъанда.

Схауатда (анга Хасауут да дейдиле) жашап тургандыла ала. Сюрюнде уа биринчи Къазахстанны Чимкент областында Пахта-Арал деген мамукъ совхозгъа тошгендиле. Къыйын жер эди. Арта Аминатны урушдан къайтхан къарындашы Азрет, жашаулары тынчыракъ болур ючюн, айланып, жюриоп, аланы Джамбул тийресинде Луговой

мей, Тбилисини къырал консерваториясыны вокал бёлюмюне киргенди. Анга анда окугъан тынч эди – адам сыйген иши бла кюрешсе, алай болады.

Алай а ючюнчю курсда окууй тургъанлай, къыйын ауруп, тамагъындан болалмай, бир-эки айны больницада ётюргенден сора врачла анга жыралгъа жарамагъанын айтхандыла. Ол бек мудах кюн эди Гочия улуну. Аны нёгерлерини да. Жанатайланы Исмайыл бла Баразбийланы Исмайыл ол кюнлени шагъатлары болгандыла. Андан сора

дюргендиле.

Тюбешюде Ростелекомну бёлюмюню таматасыны орунбасары Дмитрий Шеметов «Кванториум» къошакъ билим беруу ара школчуланы бюгонгю технологияла бла шагъырей этиуде магъаналы иш бардыргъанын билдиргенди. Мындан арысында да жаш адамланы билимлерин, сынамларын кючлерча эм хунерлерин ачыкъларча арада тири байламлыкъ жюрютюрге кереклисин да чертгенди. Ол санда бу жаны бла себеплик этерча дистанция халда бардырылган «Ростелеком Лицей» Интернет-платформа ишлегенин да эсге салганды. Лекцияладан сора школчула

информация технологияладан кеслерини билимлерин сынарча тестлени ётгендиле. Ахырында семинаргъа къатышханлагъа шагъатлыкъ къагъытла эм эсде къалырча саугъала да берилгендиле.

«Кванториум» сабий технопаркны таматасы Идар Хацуква да, Интернетсиз жангы технология айнымазларын айта, эм биринчи аны хайырланган сабийлени къоркъуусулукълары жалчытылыныргъа тийишлисин эсертгенди. Ызы бла быллай магъаналы проектлени бардыргъанларына эм билим берген араны башламчылыкъларында да себеплик эте тургъанларына «Ростелекомгъа» ырызлыкъын билдиргенди.

Семинар

Информация къоркъуусулукъну жалчытыугъа алланып

Кёп болмай битеу дуняда Интернетни къоркъуусулукъну юкюнне жоралап «Ростелеком» компанияны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню специалистлери тюрюнлей халда Нальчикде «Кванториум» технопаркны 10-16 жыллары болгъан окуучуларына информация къоркъуусулукъну юсюнден семинар бардыргъандыла.

Школчула тюрлю-тюрлю кибере чабыуулукъну эм аладан сакъланырча мадарланы юсюнден билгендиле. Ол санда вирус эм антивирус программаланы, сайтлада регистрацияны къалай тюрлю ётсе тюрлю боллугъун эм башха шартланы юсюнден да билимлерин ёс-

Эсге сала айтсакъ, Россейни регионларында «Кванториум» технопаркла «Билим беруу» программагъа кёре къуралгандыла. Аны магъанасы сабийлени къысха заманда жангы технологияладан билимлерин байыкъландырыргъа эм къыйматлы илму-техника проектлени да жашауда бардырыргъа болушургъады. Бюгонлюкде «Ростелеком»

компания «Кванториумланы» федерал партнёруна саналады эмда аны ишине тири къатышады. Ол санда аны специалистлери къошакъ билим берген араны окуучуларын хазырлагъан проектлеге жашау берирге болушадыла эм цифралы технологиялагъа жоралап лекцияла, мастер-классла да ётюрдиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Ачык сөлөшү

Вакцинацияны юсюнден акыйлларын айтхандыла

Россейни МЧС-ини регионда бөлүмюнде энчи составны саулугун саклар муратда инфекция аруулану имунопрофилактикасы дайым өтеди. Аны бла бирге адамлага кеселерины ыразылыклары бла вакцина салынуу магъаналыгыны юсюнден ангылатуу иш да бардырылады.

Аны бла байламлы КъМР-де ведомствону Баш управлениясыны таматасы ич службаны генерал-майору **Михаил Надежин** от туюуге къжау-къутхаруу бөлүмлени башчылары бла жолуккъанды. Анда бек алгъа Москваны 52-чи номерли инфекция больницасыны баш врачаны орунбасары МГУ-ну кафедрасыны профессору **С.В. Царенкону** къатышыуу

бла видеоролик кёржюз-тюлгенди, анда доктор COVID-19-дан вакцинаны юсюнден битеу соруулага жууапла бергенди.

Михаил Надежин эпидемиология болумга кёре коронавирустан вакцина профилактика прививкаланы календарына киргенин, министрствону ишчилери аны этдирдиге тийишли къауумда болгъанларын билдиргенди.

Прививкала бла байламлы кеп тюрлю оюмла бардыла, сёзсюз, ол арсарлыкга да келтиредди. Социальный сетельде тинтилмеген, шагъатлык этилмеген информация аслам тубейди, аны ючюн бек кертини ётюрюкден айырырга керекбиз. Укълну этдирюнуу бла къалынуу оноун а хар

инсан кеси этерге эркинди, - дегенди ол.

Ведомствону врач-специалисти **Артур Хадзуго** вакцинация, халкъда жорюген халпарча, адамга арууну жукъдурмайды, деп къошханды. «Хау, не тюрлю вакцинаны да борчу адамны чархына «душман» клеткаланы кёржюзтюуду, аны юсю бла къоруулануу системаны ишлетип башлауду. Аны ючюн вирус саулай да салынмайды, иммунный система аны танырча бир кесеги сингдириледи. Алай бла вакцина COVID-19-дан сакларыгына ышаныуу укълну, ол адамга жукъса да, прививка аны тынч халда аруунуна себеплик этерикди», - деп ангылатханды ол.

КУЛЬЧАЛАНЫ
Зульфийа.

Акция

Гитче саусузлага – Сбербанкдан себеплик

Кеп болмай Сбербанкны Къабарты-Малкърда бөлүмюню келечилери «Жигитликни оруну» деген жандаурлукъ акцияга къошулуп Республикалы сабий клиника больницада жатхан эм

деген жандаурлукъ акция сотрудниклерибизни, партнёрларыбизни эм клиентлерибизни да бирикдирген эрттеден бери бардырылган акцияды. Бизни банк, республикада адамла-

жатхан сабийлеге болушурга кюрешеди.

- Жарсыуга аланы аруудан къутултурга жарамаса да, кёллерин кётюрюп, болумларына бир кесек жарыктык къошарга уа онг барды. Бу жол жюз сабийге сауга берилгенди. Ол санда илляула, канцелер керекле да алынгандыла, - дейди Сбербанкны республикада бөлүмюню таматасы Залина Бейтуганова.

Проектни магъанасы къыйын аруулага туберге тышген сабийлени кёллерин алыргады эм къуандырырғады. Жандаурлукъ акцияга ким суйсе да къошулурга боллукъду. Аны ючюн банкны платформасына кирип, ненча болса да, ахча жиберирге онг этилгенди.

МАГОМЕТЛАНЫ
Сулейман.

Нальчикде туберкулёздан бакъган «Звёздочка» санаторийде турган гитче саусузланы жокългандыла.
- «Жигитликни оруну»

ны, бизнесни финансла жаны бла сорууларын тамамларга, цифралы сервислени айнытууга къошумчулукъ этгенден сора да, стационарлада

СПОРТ

Хорлагъанлагъа – саугъала, майдалла, кубокла

«Нальчик» спорт комплексте аскер къол туюшден XV республикалы эришу бардырылганды. Ол совет аскерлени Афганистандан чыгарганы 32 жыл толгъанына аталгъанды. Турнирни жер-жерли урушланы эм аскер къа-

бла байламлы Афганистанны ветеранларыны союзу къаллай иш тамамлагъаныны, ала бардырган спорт, аскер-патриот тубешиулену юслеринден айтханды, эришулеге къатышханлагъа хорлам тежегенди.

сы **Абдулаланы Мустафа**, Россейли Гвардияны, ДОСААФ-ны, Аскер къол туюшден регион федерацияны келечилери айтхандыла. Сермешле башлангыны аллында уа жыйылгъанла къазауатда ёлген аскерчилени бир минут

зауатланы ветеранларыны республикалы союзу Къабарты-Малкъарны Спорт министрствону, Граждан обществову институтлары бла байламлыкъла жорюкю эмда миллетлени ишлери жаны бла министрствосуну эм аскерде сакъат болгъанлары «ВоИ» жамауат организацияларыны болушукълары бла къурагъанды.

Эришуно регионну Парламентини депутаты союзу правленийни башчысы **Тимур Тхагалегов** ачханды. Ол жоюлган аскерчилени атларын ёмюрлюк этиу

Граждан обществову институтлары бла байламлыкъла жорюкю эмда миллетлени ишлери жаны бла министрни орунбасары **Гергюкъланы Джамбулат**, ёсе келген тёлюлени тюз ниетледе юйретиуде бу эришуно магъанасы уллу болгъанын белгилеп, хар анга къатышханна ата-бабаларыны огурулу ишлерин андан ары бардырырга чакъырганды. Алгъышлау сёзлени Урушну, урунуу, Саууланган кючлени эм право низамны сакълучу органланы ветеранларыны Нальчик шахар советини башчы-

шош туруп эсгергендиле.

Турнирге республиканы битеу районундан 150-ге жууукъ спортчу къатышхандыла. Ала жыл санларына эм ауурлулукъларына кёре 15 къауумда сермешгендиле. Хорлагъанлагъа, тереде бола келгенича, майдалла, кубокла берилгендиле, техника жаны бла айырмалы болган спортчула энчи белгиленгендиле. Сыйлы къонаклагъа уа юбилей турнирни белгиси бла кубокла юлешингендиле.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ
Зульфийа.

АНГЫЛАТЫ

Жолоучулукъга атланган кезиуде даулашла чыкъмазча

Акыйбалыкъ болмагъанла тыш къыралга чыкъган кезиуде къаллай жорукъла бардыла? Сорууга жууапны РФ-ни ФСБ-сыны Чекки службасыны КъМР-де Управлениясыны пресс-службасындан береди:

- Россейде эпидемиология болум бла байламлы инсанлагъа тыш къыраллагъа чыгарга чекле салынган эдиле. Ол санда автомобиль эм темир жоллада, черекледе, тенгизледе пунктла ишлемегендиле. Бир-бир къыралла бла келишимлеге кёре, авиаламлыкъла сакълангандыла.

Къырал чекден самолётда ётген кезиуде жорукъла тюрленмегендиле. Инсанны биргесине тийишли документлери болурга керекди-

ле. Аны бла бирге тыш къыраллада болгъан излемлени да толтурурга борчлудуа адамла. Сёзге, коронавирусу бла аурмагъанына шагъатлыкъ этген справканы неда башха документлени да хазырларга тийишлиди.

Акыйбалыкъ болмагъанлары юслеринден айтханда, «РФ-ден тышына барганда неда РФ-ге келгенде низамны юсюнден» федерал законнга кёре сабийни биргесине атасы неда анасы, осуйлукъ этген адамы болурга керекдиле. Аладан бири да бармай эселе, сабийни паспорту бла бирге атанасы ол тыш къыралга барганына ыразы болгъаныны юсюнден документи да болурга тийишлиди. Аны нотариус къабыл кёредди. Анда сабий къайсы къырал-

га барганы, анда не замандан не заманга дери турлугу да жазылады.

Эсигизге салайыкъ, сабийни законлу келечисинден бири (атасы, анасы, осуйлукъ этген адам) ол тыш къыралга барганына ыразы болмаса, соруюну суд органла тинтип, тийишли оноу чыгъарадыла.

Къырал чекден ётген кезиуде анылашымчулукъла, даулашла чыкъмаз ючюн, битеу документлени алгъадан да хазырларга, сабийни тыш къыралга барырга чырмаула болгъанларын бла къалгъанларын сурарга керекди. Бу шартланы уа РФ-ни МВД-сыны Миграцияны соруулары жаны бла бөлүмлеринде билирге онг барды.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Белгилеу

Билим даражаларын кенгертте

Къабарты-Малкъарны автомобиль-жол колледжинде февральда Ата журтну къоруулаучуну кюнине аталып, къазауатлада жоюлган аскерчилени хурметлерине, туугъан жерибизни сакълагъан адамлага аталып байрамны къурау ахшы төреге айланганды.

Бу жол анда колледжини Нальчикде бла Терекде филиалларындан юч команданы араларында «Мужество, Доблесть и Честь» деген эришиуле къурауланганды. Ала башланарны алгында байрамны бардыргъанла **Галина Шерхова** бла **Фатима Жилыева** Уллу Ата журт урушда, Афганда, Чеченде, Сирияда эм башха къазауатлада ёлген жашларыбызны, къызларыбызны жигитликлерини юсюнден айтхандыла, жыйылгъанла уа бир минутну шош трупп аланы эсгергендиле. Ала белгилегенрича, 23 февраль туугъан жерибизде ма-

алгъа Ата журтну юсюнден сагъышланаргъа, аны ючюн къайгырыргъа, жангыз да андан сора кесинги энчи муратларынгы этерге.

Хау, сизни жашауугъа алыкъа кеп сейир ишле сакълайдыла, алай туугъан жерге сыймеклик а хар заманда да жо-реигизде боллукъду. Жангыз биз угъай, Уллу Ата журт урушну аулакларында ёлгенле, анда жанларын, жашлыкларынын кыйыгъанла адамла энди бир заманда да быллай огурусуз къазауатха тошмезлерине умут этгендиле.

Адам дунясын алышханлыкъга, жер башында къалгъанла аны эсгере эселе, ол да сауду, аны ючюн жигит-лерибизни, айтхылыкъ тарыхыбызны унутмагъыз. Быллай байрамлага къатышханыгъыз а, айхай да, къуандырады. Сиз Ата журтубузга кертичи болуругъузга, аны сюеригизге ышанабыз, - дегенди ол жаш адамлага жоралагъан сёзюнде.

Алгъышлау сёзледен сора эришиуле да башлангандыла. Бек алгъа къауумла тематика плакатларын бла инсталляцияларын кёрюзтгендиле, ызы бла ала жыйылгъанланы капитанлары, командаларымырлыкъ ючюн жан берген аскерчилени, ветеранланы, бусагъатда да деменгили къыралыбызда тынчлыкъ ючюн кюрешген адамларыбызга сый-хурмет этген кюнде.

мырлыкъ ючюн жан берген аскерчилени, ветеранланы, бусагъатда да деменгили къыралыбызда тынчлыкъ ючюн кюрешген адамларыбызга сый-хурмет этген кюнде.

Байрамга сыйлы къонакъла – Урушну, урунуу, сауутланган кючлени эм право низамны сакълаучу органланы ветеранларыны Нальчикде советлерини башчысыны орунбасары **Лейла Пшичева**, МВД-ны управлениясыны бла ич аскерлени ветеранларыны Нальчикде союзуну башчысы **Феликс Эфендиев**, ветеранланы «Боевое братство» битеуроссей организацияларыны келечилери интернационалист-аскерчиле **Самат Гүляев** бла **Тимурлан Цоков**, 3723-чю номерли аскер бёлюмюню офицерлери **Марат Цалагов** бла **Игорь Чернинников**, «Российский Красный крест» организацианы регионда бёлюмюню башчысы **Лидия Анчкова**, «Жаш гвардияны» республикада бёлюмюню башчысы **Кантемир Татаров** – чакътырылгандыла.

Эришиуно ачаргъа эркинлик Лейла Пшичевага берилгенди. Ол байрамны къурагъанлага, анга къатышханлага да союзну атындан ыразылыгын билдиргенди. «Жаш төлюню туугъан жерге сыймекликде, аны къорууларга хазырлыккъа ёсдорюу жууаплы, магъаналы да ишди. Кишилик бла жигитлик ор кишини белгилеген эм ахшы шартладыла. Совет заманда быллай сынам бар эди –

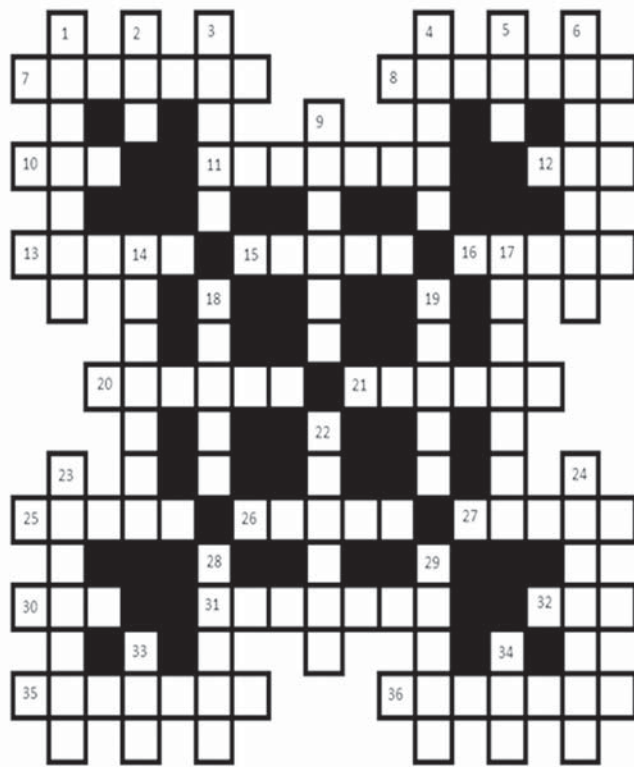
ны келечилери бла танышдыргандыла. Башчылага энчи викторина къурауланганды: ала урушда магъаналы сермешлени, аскер атланы юслеринден соруулава жууапла бергендиле. Жаш адамла автоматны терк чачып жыйыуда, спорт упражненияда, канатны тартыуда эришгендиле.

Аланы жаралы болгъан тенглерине «Медицина болушлукъ этдирип, «Ахшы аскерчиле» солдат кийимлеге жагъа тикдирип эм портянкаланы кийдирип сынагъандыла. «Сауутсуз строевой приёмла» эм «Строевой жырны конкурсу» эм заууклу ётгендиле. Аскерде солдат сирнек жанып ёчюлгончо кийинип бошарга керекди дейдиле. Жаш адамланы мундирни терк кийиуде теркликлерине да къаралганды.

Битеу бу сынауладан эм жетишимли колледжини Кабардинская орамда бёлюмюню къаууму ётгенди. Экинчи жерге – Терекден команда, ючюнчюле уа Мальбахов орамда бёлюмюню келечилери чыкъгандыла. Хорлагъан къауумгъа 3723-чю номерли аскер бёлюмге экскурсия къураулыккъды. «Красный крестни» бёлюмю «Санитары» номинацияда хорлагъанланы энчи саулалаганды, эришиулеге къатышханланы барысына уа диплома бла грамотала берилгендиле. Байрам бирге жыйылып суратха тошюу бла бошалганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Сурат авторнуду.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Дарман хауа бла солурга этиледи. 8. Кийик. 10. Жылтырауукъ халы. 11. Затны орунуна башхасын беруу. 12. Къазылып этилген шаудан. 13. Ичсенг, этмезинги этдиреди. 15. Ол байтал сютден этиледи. 16. Биз этин ашамагъан кийик жаныуар. 20. Бир бирге тагъылган тогъайла. 21. Къырал таматаны тюрлюсю. 25. Этден этилген ашарык. 26. Назмучуну аты. 27. Къазахстанда чыран таулу шахар. 30. Бичакъны оруну. 31. Сууну къоркчуулу жери. 32. Аскер даража. 35. Юйге кирген жер. 36. Адамны этинде къызыудан, башха жарашмагъан затдын чык-

гъан къызыл тамгачыкъла.

ЁРЕСИНЕ: 1. Тамырсыз адам. 2. Къырал таматаны тюрлюсю. 3. Шимал халкълада билгич. 4. Тери машок. 5. Ансыз хантны татыуу болмайды. 6. Гитче жаныуарчык. 9. Сютно башы. 14. Алгынны жол ёнчелеу. 17. Ат хайыуанны тюрлюсю. 18. «Мужик» деген орус сёзден – кесин тапсыз жюрютген адамга айтадыла алай. 19. Ауур чёгюч. 22. Тенгиз къанатлы. 23. Жулдуз къауум. 24. Баш уруу. 28. Как булгъаучу. 29. Юсюнде аш жюрютген уллу табакъ. 33. Къолай. 34. Жылны заманы.

ГАЗЕТНИ 15-чи НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 5. Чолпан. 6. Таурух. 10. Хырха. 11. Хапар. 12. Ырахатлык. 15. Тапчан. 18. Майдал. 19. Ышкырна. 20. Къубулчак. 21. Артмакъла. 24. Жаханым. 26. Булбул. 27. Къасмакъ. 31. Багъалатыу. 33. Къуран. 34. Къабакъ. 35. Къямичи. 36. Сынжыр.

Ёресине: 1. Атанюрк. 2. Адамлык. 3. Шорха. 4. Къучак. 7. Къырпак. 8. Азатлык. 9. Такмакъ. 13. Малгунлук. 14. Байрамжак. 16. Аштапар. 17. Анархия. 22. Тазалау. 23. Къуллук. 25. Баймакъ. 28. Таначы. 29. Тыйгъыч. 30. Татах. 32. Тамыр.

Газетни келир номери 25 февральда чыгарыкъды.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия,
Кучукланы Сафият - жууаплы секретарыны орунбасарлары;
Гельяны Валя (1,2,3,4,15,16-чы бетле), Бийчеккуланы Жаннета (9,10,11,12,13,14-чы бетле) - корректорла.

Тиражы 1188 экз. Заказ № 357
Багъасы 20 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспекти, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru